

Nadzor bankarskog sustava u sprječavanju ilegalnih aktivnosti

Rašin, Barbara

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:611703>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-01**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

NADZOR BANKARSKOG SUSTAVA U
SPRJEČAVANJU ILEGALNIH AKTIVNOSTI

Mentor:

doc. dr. sc. Roberto Ercegovic

Student:

bacc. oec. Barbara Rašin

Split, rujan, 2017.

SADRŽAJ:

1. UVOD	5
1.1. Definicija problema	5
1.2. Cilj rada.....	5
1.3. Metode rada	5
1.4. Struktura rada	5
2. MINIMALNI STANDARDI NADZORA BANAKA I INSTITUCIJA KONTROLE USKLAĐENOSTI POSLOVANJA	7
2.1. Pojemna definicija banke	7
2.1.1. Organizacijska struktura banke	7
2.2. Nadzor nad poslovanjem banaka	8
2.2.1. Odluka o obavljanju nadzora nad poslovanjem banaka	13
3. ORGANIZACIJA ODJELA USKLAĐENOSTI POSLOVANJA I SADRŽAJ AKTIVNOSTI.....	14
3.1. Bazelski odbor za nadzor nad bankama.....	14
3.2. Usklađenost i funkcija praćenja usklađenosti u bankama	15
3.2.1. Načela usklađenosti poslovanja	15
3.2.1. Primjer načela usklađenosti poslovanja PBZ stambene štedionice.....	16
4. NADZOR I KONTROLA PRANJA NOVCA	18
4.1. Pojam i pojavni oblici novca.....	18
4.2. Povijest pranja novca	19
4.2.1. Offshore bankarstvo i bankovni računi	20
4.2.2. Pranje novca kroz offshore zone	21
4.3. Faze pranja novca.....	21
4.3.1. Faza polaganja.....	22
4.3.2. Faza oplemenjivanja.....	23
4.3.3. Faza integracije	23
4.4. Metodologija pranja novca	24

4.4.1. Tipologija kod pravnih osoba.....	24
4.4.2. Tipologija kod fizičkih osoba.....	26
4.5. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma	28
4.6. Sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u RH	29
4.6.1. Tijela prevencije	30
4.6.2. Tijela nadzora	30
4.6.3. Ured za sprječavanje pranja novca	30
4.6.4. Tijela kaznenog progona	30
4.6.5. Pravosuđe	30
5. KONTROLA SLOŽENIH TRANSAKCIJA	31
5.1. Složene i neobične transakcije	31
5.2. Analiza složenih i neobičnih transakcija	31
5.2.1. Brojke govore o hitnosti reagiranja na sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma	32
6. KONTROLA KLIJENATA I PRIMJENA SANKCIJA	33
6.1. Provedba Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma kroz pridržavanje mjera prevencija	33
6.2. Dubinska analiza stranke.....	33
6.2.1. Indikatori za prepoznavanje sumnjivih osoba i radnji.....	35
7. NADZOR AMERIČKIH POREZNIH OBVEZNIKA.....	36
7.1. Mjere za sprječavanje ilegalnih aktivnosti korištene u Americi	36
7.2. FATCA.....	36
7.3. Ostali Zakoni i Uredi za sprječavanje ilegalnih aktivnosti u Americi	38
8. NADZOR I KONTROLA FINANCIRANJA NEDOPUŠTENIH AKTIVNOSTI	40
8.1. Pranje novca u Rusiji – „Russian Laundromat“	40
8.2. Švicarska podružnica HSCB britanske banke pomagala utaju poreza	40
8.3. Nova Ljubljanska banka oprala milijardu dolara iz Irana	41
8.4. Credit Suisse Group AG na udaru istražitelja zbog nedopuštenih aktivnosti	41

8.5. Statistika gubitka od ilegalnih aktivnosti	42
8.5.1. Panama Papers.....	42
8.6. Obrazloženje nastalih primjera i reakcija nadzora	43
9. ZAKLJUČAK.....	44
LITERATURA	46
SAŽETAK.....	51
SUMMARY	52
PRILOZI	53

1. UVOD

1.1. Definicija problema

Problematika koja će se obraditi u ovom završnom radu odnosi se na regulaciju i nadzor nezakonitog poslovanja banaka te usklada poslovanja s regulativama EU.

1.2. Cilj rada

Kao cilj rada na temu: „Nadzor bankarskog sustava u sprječavanju ilegalnih aktivnosti“ definirat će se najznačajniji segmenti nadzora poslovanja i empirijski dokazati njihovo provođenje.

1.3. Metode rada

Izvori podataka ovog završnog rada su velikom većinom prikupljeni iz raznih stručnih časopisa, dok su osim istih korišteni i izvori iz doktorske disertacije, preporučene literature samog mentora, raznih službenih internetskih stranica, te prezentacija i radova profesora s ekonomskih i pravnih fakulteta. U ovom završnom radu najvećim dijelom se koristi metoda analize i sinteze te kabinetskog istraživanja.

1.4. Struktura rada

Struktura završnog rada podijeljena je ukupno u devet dijelova. Na samom početku rada, kao prvi dio polazi se s uvodom. U uvodnom dijelu rada iznosi se definicija problema koji će se protezati tokom cijelog rada. Nakon iznesene problematike nadalje se ističu cilj i metode rada te se opisuje sama struktura rada koja pojašnjava sastav završnog rada u svim pojedinim dijelovima. Drugi dio rada odnosi se na minimalne standarde nadzora banaka i institucije kontrole usklađenosti poslovanja. Ovo poglavlje će se razraditi kroz pojmovnu definiciju banke, njenu organizacijsku strukturu te način na koji se vrši nadzor nad poslovanjem banaka. U trećem dijelu rada obradit će se organizacija odjela usklađenosti poslovanja i sadržaj aktivnosti. Na samom početku predstaviti će se Bazelski odbor za nadzor nad bankama te pobliže pojasniti funkciju praćenja usklađenosti u bankama. Četvrto poglavlje će definirati nadzor i kontrolu pranja novca. Samo poglavlje kreće s pojmovnom definicijom novca i njegovih pojavnih oblika, do povijesti pranja novca i sveprisutnog termina offshore koji se gotovo uvijek veže uz sam pojam pranja novca. Kao zaključak poglavlja spomenut će se Zakon koji je nadređen za obavljanje ilegalnih aktivnosti u bankama te navesti i sam sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u RH. Slijedom prethodnih poglavlja u petom dijelu rada fokus je na kontrolu složenih transakcija. Šesti dio rada odnosi se na kontrolu klijenata i primjenu sankcija, dok se sedmi dio rada odnosi na nadzor američkih poreznih obveznika. Osmi dio rada je

empirijski dio i odnosi se na nadzor i kontrolu financiranja nedopuštenih aktivnosti. Ovdje se nalaze stvarni primjeri ilegalnih aktivnosti koje su se dogodile unutar određene banke. Budući da je osmi dio rada empirijski u njemu se obrazlaže svaki navedeni primjer te donosi stav koji treba zauzeti prilikom minimiziranja ilegalnih aktivnosti u bankama. U devetom poglavlju rada iznijet će se zaključak na temu ovog završnog rada te će se osvrnuti na sva poglavlja koja ovaj rad čine smislenom cjelinom. Nakon zaključnog poglavlja slijedi dio rada u kojem se nalazi popis svih izvora korištenih u pripremanju ovog rada, sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku uz tri ključne riječi te prilog rada.

2. MINIMALNI STANDARDI NADZORA BANAKA I INSTITUCIJA KONTROLE USKLAĐENOSTI POSLOVANJA

2.1. Pojemna definicija banke

Kako bi smo cjelokupnu temu ovog završnog rada što bolje razumjeli, na samom početku poglavlja iznijet ćemo definiciju *banke* kao glavnog pojma ovog rada. Sama riječ *banka* dolazi od talijanske riječi *banco* i njemačke riječi *bank* čije je značenje u našem prijevodu *klupa*. Povijesno gledano, riječ *klupa* je predstavljala prostor na kojem su se odlagale zdjelice s raznim vrstama novca za trgovanje, dok je samo bankarstvo počelo na način da su imućni pojedinci svoj novac posuđivali trgovcima.

Prema Zakonu o bankama, ona je definirana kao financijska institucija koja je od središnje banke dobila odobrenje za rad i koja je osnovana kao dioničko društvo sa sjedištem u Republici Hrvatskoj¹. Osim Zakonom određene definicije, možemo reći kako je banka, novčarski zavod, financijska institucija kojoj je glavna djelatnost posredovanje u novčanim i kreditnim poslovima; banka prima novčana sredstva u polog (depozit) i plasira ih u kredite i tzv. novčane investicije, baveći se usto i financijskim uslugama.

2.1.1. Organizacijska struktura banke

Banka je poduzeće koje mora imati jasno definiranu organizacijsku strukturu ukoliko želi uspješno poslovati. Organizacija banke je podređena strategiji same banke i tržištu na kojem ona nastoji poslovati. Tri su osnovna organa zadužena za upravljanje bankom i to:

1. Upravni odbor
2. Nadzorni odbor
3. Glavna skupština

Članovi Uprave i Nadzornog odbora trebaju ispunjavati zahtjeve o primjerenosti, imati odgovarajuća znanja, kvalifikacije i specifična znanja i vještine, potpuno shvaćati svoje uloge u upravljanju i nadziranju upravljanja u banci, te razborito i nepristrano prosuđivati o poslovima banke. Oni utvrđuju strateške ciljeve i korporativne vrijednosti banke te s njima upoznaju sve djelatnike banke.

¹ Narodne novine, (2002): Zakon o bankama, Narodne novine d.d. Zagreb, 3. srpnja 2002., [Internet], raspoloživo na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/309147.html>

Uprava vodi poslove banke. U vođenju poslova dužna je utvrđivati poslovnu politiku banke, donositi planove, utvrđivati organizacijski ustroj, voditi operativno poslovanje, voditi poslovne knjige i izvješćivati druge organe banke, te u sklopu toga donositi potrebne odluke i opće akte. Također uprava i zastupa samu banku.

Nadzorni odbor nadzire poslovanje banke. Nadzire vođenje poslova banke, imenuje i opoziva članove Uprave, po potrebi saziva Glavnu skupštinu te joj i podnosi pisano izvješće o obavljenom nadzoru. Zastupa banku prema Upravi, daje suglasnost na odluke Uprave kad je to propisano zakonom ili statutom, daje nalog nezavisnom vanjskom revizoru za ispitivanje godišnjih financijskih izvješća banke, imenuje i razrješava članove svojih pododbora i stručnjake koji mu pomažu u radu, te obavlja sve druge poslove u skladu sa zakonom i statutom banke.

Glavna skupština je organ banke putem kojeg dioničari ostvaruju svoja glavna upravljačka prava odlučujući o poslovima banke koji su u njihovoj nadležnosti. Odluke koje donosi Glavna skupština propisane su zakonom i statutom banke².

2.2. Nadzor nad poslovanjem banaka

Cjelokupan bankarski sektor je od iznimnog značaja za nacionalno gospodarstvo. Banke se bave prikupljanjem novčanih sredstava, podržavaju platni sustava i najveći su izvor novčanih sredstava na tržištu. Osim što svojim vlasnicima donose dobit one imaju i veliku ulogu u ostvarenju općeg dobra te je sukladno tomu vlada svake zemlje zainteresirana za stabilnost njenog poslovanja kako bi ujedno došlo i do razvoja stabilnog i perspektivnog gospodarstva.

Budući da je i sam rad banaka potrebno nadzirati, svaka zemlja ima jednu centralnu ili središnju banku koja je zadužena za superviziju i nadzor u skladu sa zakonima kojima se uređuje poslovanje kreditnih institucija, kreditnih unija, institucija za platni promet, institucija za elektronički novac i platnih sustava. Osim spomenutog zadatka, središnja banka je samostalna i neovisna u cjelokupnosti posla iz svoje nadležnosti, što se osobito očituje u:

- utvrđivanju i provođenju monetarne i devizne politike,
- držanju i upravljanju s međunarodnim pričuvama,
- izdavanju novčanica i kovanog novca,

² Službena stranica Štedbanka d.d., [Internet], raspoloživo na:
<http://www.stedbanka.hr/repository/datoteke/KODEKS-KORPORATIVNOG-UPRAVLJANJA-V-2.1.1.pdf>

- izdavanju i oduzimanju odobrenja i suglasnosti u skladu sa zakonima kojima se uređuje poslovanje kreditnih institucija, kreditnih unija, institucija za platni promet, institucija za elektronički novac i platnih sustava te devizno poslovanje i poslovanje ovlaštenih mjenjača,
- obavljanju poslova supervizije i nadzora u skladu sa zakonima kojima se uređuje poslovanje kreditnih institucija, kreditnih unija, institucija za platni promet, institucija za elektronički novac i platnih sustava,
- vođenju računa kreditnih institucija i obavljanju platnog prometa po tim računima,
- davanju kredita kreditnim institucijama i primanju u depozit sredstava kreditnih institucija,
- uređivanju i unapređivanju sustava platnog prometa,
- obavljanju zakonom utvrđenih poslova,
- donošenju podzakonskih propisa u poslovima iz svoje nadležnosti,
- pridonošenju stabilnosti financijskog sustava u cjelini, i
- obavljanju ostalih, zakonom utvrđenih poslova³.

U Republici Hrvatskoj središnja banka se naziva *HNB – Hrvatska narodna banka* i u isključivom je vlasništvu RH. Za razliku od ostalih banaka ona je samostalna u obavljanju svojih poslova i odgovorna isključivo Hrvatskom saboru. Osnovni cilj HNB je postizanje i održavanje stabilnosti cijena, što je u uskoj vezi s njenom samostalnošću budući da postoji uska veza između samostalnosti središnje banke, brzog gospodarskog rasta i niske inflacije pri čemu veća samostalnost središnje banke to omogućuje⁴.

U nastavku je prikazan pregled organizacijske sheme HNB-a sa svrhom pojedinačnog definiranja određenog sektora te njegove funkcije. Krenuvši od samog vrha shematskog prikaza dolazi se do dva vrhovna sektora, a to su: Ured guvernera i Ured unutarnje revizije.

Ured guvernera osigurava podršku samom rukovostvu Banke, dok Ured unutarnje revizije pomaže u ostvarivanju ciljeva Banke, uvodeći sustavan pristup procjeni i unaprjeđenju djelotvornosti upravljanja rizicima Banke.

Nadalje putujući organizacijskom shemom nailazi se na Ured za sigurnost koji upravlja sigurnosnim sustavom Banke, definira metode i tehnike za unaprjeđenje sigurnosnog sustava

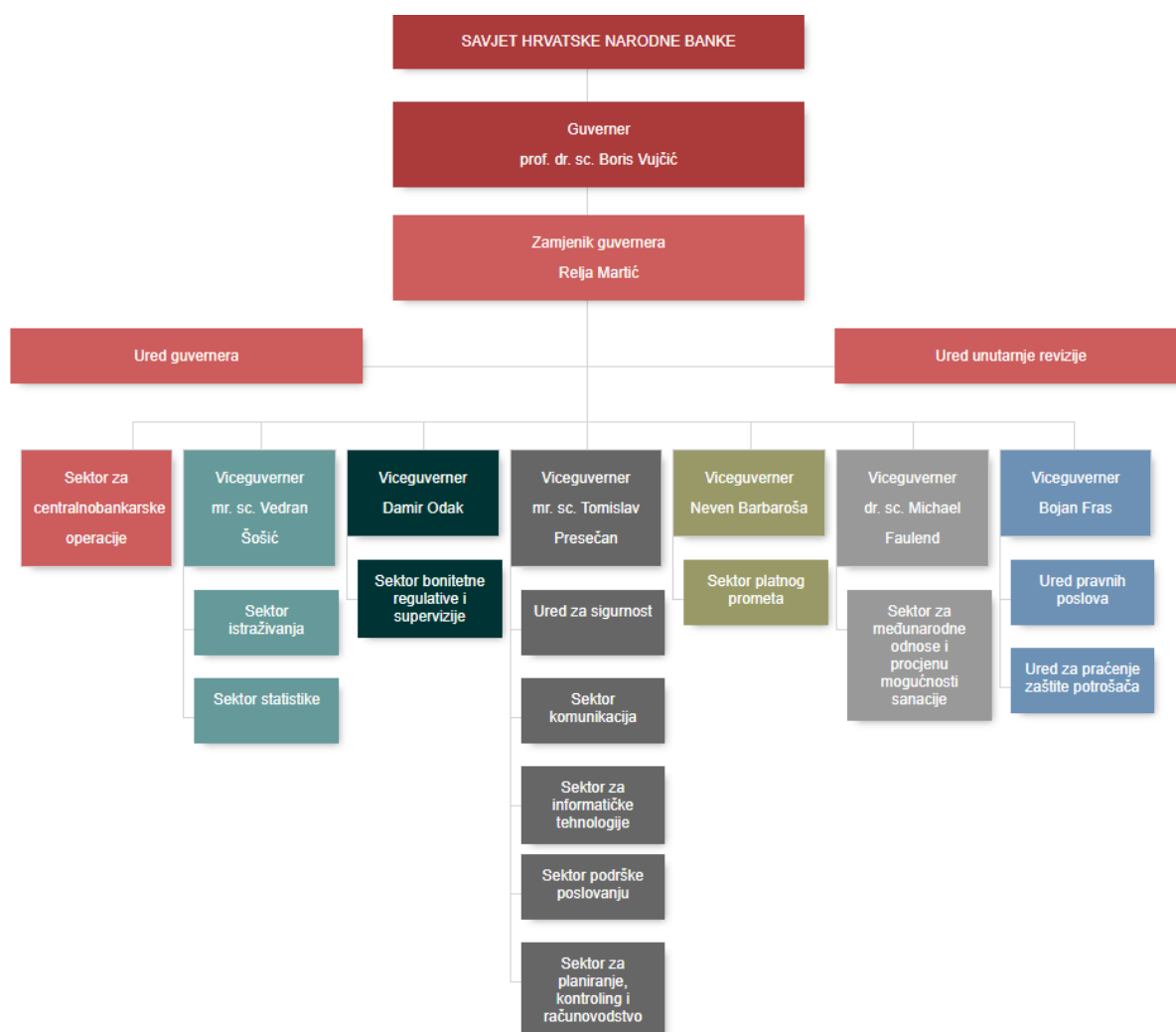
³ Narodne novine, (2008): Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci, Narodne novine d.d. Zagreb, 19. Lipnja 2008., [Internet], raspoloživo na: <http://www.zakon.hr/z/590/Zakon-o-Hrvatskoj-narodnoj-banci>

⁴ Hrvatska narodna banka, službena web stranica, [Internet], raspoloživo na: <http://old.hnb.hr/o-hnb/h-opis-hnb.htm>

Banke, zatim slijedi Ured pravnih poslova koji pruža pravnu pomoć u okviru pravnih pitanja rukovodstvu Banke i ostalim organizacijskim jedinicama, te kao posljednji Ured pojavljuje se Ured za praćenje zaštite potrošača. On u okviru svojih zakonskih ovlasti, pruža zaštitu prava fizičkim osobama korisnicima financijskih i bankovnih usluga kreditnih institucija ili kreditnih unija.

Osim Ureda u organizacijskoj shemi nalaze se i razni Sektori. Prvi Sektor koji se pojavljuje je Sektor komunikacija, čija je zadaća informirati javnost o djelovanju Hrvatske narodne banke te pripremiti i koordinirati komunikacijske aktivnosti Banke. Sektor istraživanja prati i analizira domaća i međunarodna gospodarska i financijska kretanja s ciljem osiguravanja analitičke podloge za vođenje monetarne i makroprudencijalne politike HNB-a te radi pravodobnoga i kvalitetnog informiranja javnosti. Sektor statistike prikuplja i obrađuje statističke i administrativne podatke od izvještajnih jedinica i drugih institucija te sastavlja i objavljuje pojedine statističke pokazatelje i cijela statistička izvješća iz sfere službene statistike RH. Sektor za centralnobankarske operacije provodi monetarnu politiku te upravlja međunarodnim pričuvama i deviznom likvidnošću. Sektor bonitetne regulative i supervizije provodi superviziju nad poslovanjem kreditnih institucija i kreditnih unija. Sektor platnog prometa obavlja poslove koji omogućuju uspješno i sigurno funkcioniranje platnog prometa u zemlji. Sektor za međunarodne odnose i procjenu mogućnosti sanacije zadužen je za poslove europske suradnje, suradnju s međunarodnim financijskim institucijama i poslove procjene mogućnosti sanacije kreditnih institucija. Sektor za planiranje, kontroling i računovodstvo provodi upravljački orijentiranu koncepciju kontrolinga, te izrađuje financijske izvještaje HNB-a u skladu sa zakonskom regulativom. Sektor za informatičke tehnologije obavlja poslove razvoja aplikacijskih sustava i operativne poslove. Sektor podrške poslovanju zadužen je za poslove upravljanja ljudskim resursima, tehničke poslove, opće poslove i poslove nabave⁵.

⁵ Hrvatska narodna banka, službena web stranica, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/organizacija>

Slika 1. Organizacijska shema Hrvatske narodne banke

Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/o-nama/funkcije-i-struktura/organizacija>

Vezano uz problematiku ovog rada ni jedan sektor nije isključiv no najdiskutabilniji je Sektor bonitetne regulative i supervizije. Sektor bonitetne regulative i nadzora banaka Hrvatske narodne banke obavlja:

- poslove donošenja nove i usklađivanje postojeće bonitetne regulative s međunarodnim standardima supervizije, analize financijskih izvješća i podataka pojedinačnih banaka,
- izravni nadzor nad poslovanjem banaka, podružnica i predstavništava stranih banaka u Republici Hrvatskoj,
- poslove analize podataka i pokazatelja,
- izradu standardnih izvješća na razini bankovnog sustava Hrvatske,

- pripremu i obradu zahtjeva banaka za dobivanje različitih odobrenje propisanih Zakonom o bankama,
- poslove tržišnog natjecanja.

Unutar Sektora bonitetne regulative i nadzora banaka postoje sljedeće direkcije:

- Direkcija za bonitetnu regulativu i analizu bankovnog sustava,
- Direkcija za bonitetnu analizu
- Direkcija za izravni nadzor upravljanja rizicima,
- Direkcija za specijalistički izravni nadzor banaka i
- Direkcija za licenciranje i tržišno natjecanje

Direkcija za bonitetnu regulativu i analizu bankovnog sustava obavlja poslove donošenja bonitetne regulative, odnosno kontinuiranog usklađivanja sa standardima i preporukama Bazelskog komiteta za superviziju i direktivama EU. U okviru Direkcije za bonitetnu analizu obavlja se nadzor nad poslovanjem banaka na temelju podataka i izvješća koje su banke obvezne dostavljati Hrvatskoj narodnoj banci. Izravni nadzor banaka obavljaju Direkcija za izravni nadzor upravljanja rizicima i Direkcija za specijalistički izravni nadzor banaka. Izravni nadzor se obavlja u prostorijama banaka uvidom u poslovne knjige te provjerom tehničke, stručne i organizacijske opremljenosti pojedine banke. Direkcija za specijalistički izravni nadzor banaka u sklopu ocjene upravljanja operativnim rizikom u bankama provodi izravni nadzor informacijskih sustava u bankama, sustava unutarnjih kontrola, nadzor usklađenosti s propisima, internih postupaka i procedure u obavljanju platnog prometa. U Direkciji za licenciranje i tržišno natjecanje obavljaju se poslovi pripreme i obrade zahtjeva za izdavanje odobrenja i suglasnosti propisanih zakonima na temelju kojih HNB izdaje i oduzima određena odobrenja i suglasnosti⁶.

⁶ Hrvatska narodna banka, službena web stranica, [Internet], raspoloživo na: <http://old.hnb.hr/supervizija/hnadzor-nad-banakama.htm>

Slika 2. Shematski prikaz Direkcija unutar Sektora bonitetne regulative i nadzora banaka

Izvor: HNB, <http://old.hnb.hr/supervizija/hnadzor-nad-banakama.htm>

2.2.1. Odluka o obavljanju nadzora nad poslovanjem banaka

Nadzor nad poslovanjem banaka uključuje nadzor zakonitosti poslovanja banaka i ocjene sposobnosti banaka da upravljaju rizicima u poslovanju te donošenje mjera za uklanjanje utvrđenih nezakonitosti i nepravilnosti. Zakonom o Hrvatskoj narodnoj banci iz 2001. godine i Zakonom o bankama iz 2002. godine donešena je Odluka o obavljanju nadzora nad poslovanjem banaka⁷. Ovom se odlukom pobliže propisuju uvjeti i način provedbe nadzora nad poslovanjem banaka te vrste i postupak izricanja nadzornih mjera koje se nalažu radi otklanjanja utvrđenih nezakonitosti i nepravilnosti i poduzimanja aktivnosti za poboljšanje stanja u banci. Također, ovom se odlukom detaljnije određuju nadležnosti i postupci ovlaštenih osoba u obavljanju nadzora i izricanju nadzornih mjera (ovisno o utvrđenim nezakonitostima i nepravilnostima).

⁷ Narodne novine, (2003): Odluka o obavljanju nadzora nad poslovanjem banaka, Narodne novine d.d. Zagreb, [Internet], raspoloživo na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_02_17_234.html

3. ORGANIZACIJA ODJELA USKLAĐENOSTI POSLOVANJA I SADRŽAJ AKTIVNOSTI

3.1. Bazelski odbor za nadzor nad bankama

Na samom početku novog poglavlja pojasnit će se što se to krije iza naziva Bazelski odbor za nadzor nad bankama. Naime, riječ je o odboru nadzornih tijela za bankarstvo kojeg su osnovali guverneri središnjih banaka skupine zemalja G10 (1974. godine) kako bi se povećalo razumijevanje ključnih pitanja u pogledu nadzora te poboljšala kvaliteta nadzora nad bankama diljem svijeta⁸. Kao produkt djelovanja Bazelskog odbora nastali su: *Basel I*, *Basel II* i *Basel III*.

Basel I nazivan i *Bazelski sporazum o kapitalu* bavio se pitanjem kreditnih rizika i sastojao se od tri dijela u kojima je identificirana uloga kapitala u odnosu na procjenjenu izloženost kreditnom riziku te je definiran kapital sa konstitutivnim elementima (osnovni kapital, dopunski kapital i kratkoročne subordinirane obveze). Također ovim sporazumom predložen je i pristup za mjerenje izloženosti riziku te kalkulacija kapitalnih troškova⁹.

Basel II je predstavljao novi koncept izračunavanja adekvatnosti kapitala banke, unutar kojeg se nalazilo niz novih pravila u mjerenju i upravljanju rizicima kojima je banka izložena u svom poslovanju. Budući da je kapital temelj za rast banaka, kao i za zaštitu od neočekivanih gubitaka, ovaj sporazum je definirao kolika je vrijednost vlastitog kapitala banke koja je dostatna za pokriće svih neočekivanih gubitaka. Cilj je da vlastiti kapital, koji ima primarnu funkciju zaštite banke od rizika insolventnosti, bude uvijek odgovarajuće vrijednosti prilagođene rizičnoj izloženosti banke¹⁰.

U konačnici, kao odraz financijske krize došlo je do novog regulativnog okvira Bazelskog odbora – *Basel III*. čiji je prijedlog da bi financijske institucije trebale povećati svoju razine

⁸ Europski parlament: Uspostavljanje europskog nadzora nad bankama – Europsko nadzorno tijelo i njegov izmijenjeni kontekst (2014.), [Internet], raspoloživo na:

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/cont/dv/sr14_05_/sr14_05_hr.pdf

⁹ V. Matić: Bazelski sporazum o kapitalu (Bazelski sporazum I) (2009.), [Internet], raspoloživo na:

http://www.ubs-asb.com/Portals/0/Casopis/2009/5_6/B05-06-2009-Ekoleks.pdf

¹⁰ Šarlija: Predavanja za kolegij „Upravljanje kreditnim rizicima; 6. cjelina: kratak prikaz Basela 2“ (2008.), [Internet], raspoloživo na:

<http://www.mathos.unios.hr/upravljanjekr/materijali/Basel%20%20%28tekst%29.pdf>

kapitala kako bi pokrile svoje financijske rizike i na taj način osigurale veću stabilnost na financijskim tržištima¹¹.

3.2. Usklađenost i funkcija praćenja usklađenosti u bankama

U sklopu svog djelovanja po pitanju nadzora banaka Bazelski odbor za nadzor banaka donosi dokument o riziku usklađenosti i funkciji praćenja usklađenosti u bankama¹². Bankovni supervizori moraju se uvjeriti da se u bankama slijedi djelotvorna politika i procedure koje se odnose na usklađenost, te da rukovodstvo poduzima odgovarajuće korektivne mjere kada se utvrde nepravilnosti kod usklađenosti. Usklađenost je potrebna na svim razinama, koliko na najvišoj razini (direktor i rukovodstvo) u toliko i na nižim razinama. Potrebno je da svi djelatnici banke budu primjer jedan drugomu te da se pridržavaju visokih standarda poslovanja.

3.2.1. Načela usklađenosti poslovanja

Osim spomenutog kako svi djelatnici banke imaju određenu odgovornost prema usklađenosti poslovanja banaka s određenim zakonima, pravilima, propisima i s njima povezanim popratnim dokumentima, od iznimne je važnosti da banke poštuju sljedeća načela:

- *Načelo odgovornosti odbora direktora*

Odbor direktora banke odgovoran je za nadziranje upravljanja rizikom banke povezanim s usklađenošću. Potrebno je uspostaviti politiku banke koja se odnosi na usklađenost, uključujući službeni dokument kojim se uspostavlja stalna i djelotvorna funkcija praćenja usklađenosti.

- *Načelo odgovornosti višeg rukovodstva*

Više rukovodstvo banke odgovorno je za određivanje i uspostavljanje politike koja se odnosi na usklađenost, za njezino primjenjivanje te za izvještavanje odbora direktora o upravljanju rizikom usklađenosti.

- *Načelo funkcije praćenja usklađenosti*

Ova funkcija praćenja usklađenosti treba biti neovisna i imati formalni status unutar banke. Svakako bi trebao postojati i službenik koji bi bio isključivo zadužen za praćenje usklađenosti i koordinaciju upravljanja rizikom usklađenosti. Osim navedenog osoba zadužena za prethodno

¹¹ Europski parlament: Uspostavljanje europskog nadzora nad bankama – Europsko nadzorno tijelo i njegov izmijenjeni kontekst (2014.), [Internet], raspoloživo na: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/cont/dv/sr14_05_/sr14_05_hr.pdf

¹² Hrvatska narodna banka, službena web stranica, [Internet], raspoloživo na: <http://old.hnb.hr/supervizija/papiri-bazelske-komisije/h-uskladjenost.pdf>

navedeno ne bi smjela biti na položaju gdje joj potencijalno prijeti sukob interesa između svoje odgovornosti koja se odnosi na usklađenost i svojih drugih odgovornosti, te bez iznimke treba imati potreban pristup traženim informacijama i osoblju.

- *Načelo dostupnosti potrebnih resursa*

Bankina funkcija praćenja usklađenosti treba imati na raspolaganju dostatne resurse kako bi djelotvorno obavljala svoj posao. Ovo se odnosi prije svega na kvalificiranost osoba u službi praćenja usklađenosti, iskustvu, profesionalnosti, osobnih kvaliteta i odgovornosti.

- *Načelo odgovornosti funkcije praćenja usklađenosti*

Odgovornosti bankine funkcije praćenja usklađenosti trebaju pomoći višem rukovodstvu u djelotvornom upravljanju rizicima usklađenosti kojima je izložena banka.

- *Načelo odnosa s unutarnjom revizijom*

Potrebno je utvrditi program revizije koji bi obuhvatio adekvatnost i djelotvornost funkcije praćenja usklađenosti u banci, uključujući i provjeru postojećih kontrola u skladu s percipiranom razinom rizika. Nakon izvjesnog vremena od iznimne je važnosti da se izvrši preispitivanje aktivnosti funkcije praćenja usklađenosti.

- *Načelo prekogranične problematike*

Bez obzira na lokaciju poslovanja potrebno je da banke svoju funkciju praćenja usklađenosti usklade sa zakonskim i regulatornim odredbama prisutnima u tom području.

- *Načelo eksternalizacije*

Usklađenost treba promatrati kao osnovnu aktivnost banke koja je povezana s upravljanjem rizicima. Specifični zadaci funkcije praćenja usklađenosti mogu se eksternalizirati, ali pod uvjetom da sporazume o eksternalizaciji nadzire glavna osoba zadužena za praćenje usklađenosti¹³.

3.2.1. Primjer načela usklađenosti poslovanja PBZ stambene štedionice

U ovom dijelu rada osvrt je na načelima usklađenosti poslovanja na primjeru PBZ stambene štedionice. Ova načela svakako jamče postojanje pravila, procedura i operativnih praksi koje

¹³ Hrvatska narodna banka, službena web stranica, [Internet], raspoloživo na: <http://old.hnb.hr/supervizija/papiri-bazelske-komisije/h-uskladjenost.pdf>

na učinkovit način sprječavanju povrede važeših propisa na području svih poslovnih aktivnosti Štedionice¹⁴. U PBZ stambenoj štedionici funkcija praćenja usklađenosti uspostavljena je kroz sljedeća načela:

- *Načelo odgovornosti na svim razinama*
- *Načelo neovisnosti i objektivnosti*
- *Načelo dostupnosti informacija*
- *Načelo adekvatnosti resursa*
- *Načelo kontrole*
- *Načelo teritorijalnosti*
- *Načelo eksternalizacije*

¹⁴ PBZ stambena štedionica, službena web stranica, [Internet], raspoloživo na: <http://www.pbz-stambena.hr/dokumenti/Compliance%20politika.pdf>

4. NADZOR I KONTROLA PRANJA NOVCA

4.1. Pojam i pojavi oblici novca

Novac je društveno-ekonomska kategorija koja je u svom dugom evolucijskom procesu najuže vezana za razvoj proizvodnih snaga, robnu proizvodnju i podjelu rada, dakle za razvoj društva u cjelini. Novac je zamisao. Ideja da nekom objektu može biti određena vrijednost i da se može koristiti u trgovini vrlo je stara, ali univerzalna¹⁵. Može se reći kako je novac upravo specifična roba koju je razvoj robne proizvodnje i razmjene izdvojio iz ostalog robnog svijeta da monopolski vrši ulogu općeg ekvivalenta. Na taj način novac predstavlja prometno sredstvo razmjene te zakonsko i definitivno sredstvo plaćanja. U funkciji sredstva razmjene, novac posreduje u razmjeni roba i usluga, a kao sredstvo plaćanja omogućuje definitivno izmirenje obveza (dugova). Pitanja vezana uz emisiju (izdavanje) i korištenje novca, definirana su zakonima koji određuju što predstavlja zakonsko sredstvo plaćanja u pojedinoj državi.

Tijekom svog povijesnog razvoja novac se javio u sljedećim pojavnim oblicima¹⁶:

- *Robni ili naturalni novac (trampa)*
- *Kovani novac*
- *Papirnat novac*
- *Bankovni novac*

Prvi pojavni oblik novca naziva se robni ili naturalni novac no možda je ipak sveprisutniji i bolje poznatiji pojam „trampa“. *Trampa* označava mijenjanje jedne stvari za drugu, a ujedno je predstavljala određeni vid socijalizacije i druženja. Međutim, kako je i lako za pretpostaviti ona nije uvijek jamčila poštenost trgovine i sa sobom je nosila otežavajuću okolnost a to je da je prostornost trgovanja na točno određenim mjestima predstavljalo nepremostive probleme.

S vremenom je trampa zamijenjena sljedećim pojavnim oblikom – kovani novac. Usporedom sa trampom kovani novac je bio idealan oblik novca budući da se njime precizno mogla odrediti vrijednost određena težinom, veličinom i dizajnom. Kovani novac, kao prvi simbolički novac, služi u svrhu općeg sredstva razmjene dobara i usluga, odnosno mjerilo njihove tržišne vrijednosti¹⁷. Kovanje novca bio je vrlo vrijedan i praktičan postupak koji je isto tako i nosio svoje izazove, kako za velike državne tako i za sitne prijevare. Često se znalo dogoditi da se

¹⁵ S. Cindori: Sustav sprječavanja pranja novca, Financijska teorija i praksa 31 (1) (2007.)

¹⁶ Marijana Ivanov-Vera Maroshi, Bankarstvo i osiguranje (udžbenik za 3. i 4. razred ekonomske škole – 2014.) Alka Script, Zagreb

¹⁷ Veselica, V. (1997.), Narav i problematika novca, Ekonomski pregled 48 (1997), 2

smanji količina plemenite kovine u novcu ili bi se u njegov sastav ubacio bakar kao jeftinija kovina¹⁸.

Kao takav (izmijenjenog sastava) kovani novac je postao problem te je zahtijevao zamjenu koja bi otklonila njegove nedostatke. Zamjena se dogodila u papirnatom obliku. Korištenjem papira zamisao novca je podignuta na višu razinu. Iako se papirnati novac razlikovao od grada do grada, sada je on bio doista obećanje plaćanja i osiguranja određene stvari koja ima pravu vrijednost. Pojava „prve nacionalne“ valute podudara se s rođenjem Sjedinjenih Američkih Država. Prvi hrvatski papirnati novac pojavio se na Pagu 1778. godine, poznat kao *paški asignat*. Do pojave papirnato novca grad Pag je svoje službenike, činovnike i liječnike plaćao u soli. Po uvođenju *asignata*¹⁹, količina soli bi se preračunavala u odgovarajuću protuvrijednost u lirama, na koju je izdana potvrda s upisanom svotom. Svaki asignat je imao upisanu svotu i datum izdavanja²⁰.

Danas se novac pojavljuje kao novčanica ali i što je od iznimne važnosti i kao bankovni novac. Upravo bankovni novac je četvrti pojavni oblik novca a poznat je i pod nazivima depozitni, knjižni ili žiralni novac. Danas tipično egzistira kao elektronični zapis o stanju depozita na tekućim i žiroračunima građana, poduzeća i drugih subjekata kod banaka²¹.

4.2. Povijest pranja novca

Prema Zakonu o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma *pranje novca* podrazumijeva izvršavanje radnji kojima se prikriva pravi izvor novca ili druge imovine za koju postoji sumnja da je pribavljena na nezakonit način u zemlji ili inozemstvu, uključujući²²:

- Zamjenu ili bilo kakav drugi prijenos novca ili druge takve imovine,
- Prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, vlasništva ili prava u vezi s novcem ili drugom takvom imovinom,
- Stjecanje, posjedovanje ili uporaba novca ili druge takve imovine

¹⁸ Galbraith, J., K., (1978) Novac: odakle je došao, kamo je otišao, Stvarnost, Zagreb str. 20.

¹⁹ *Asignat označava povijesni papirnati novac Francuske revolucije*, više na Jezikoslovac, [Internet], raspoloživo na: <https://jezikoslovac.com/word/0tyl>

²⁰ Hrvatska narodna banka, službena web stranica, [Internet], raspoloživo na: <http://old.hnb.hr/novcan/povijest/h-nastavak-3.htm>

²¹ Marijana Ivanov-Vera Maroshi, Bankarstvo i osiguranje (udžbenik za 3. i 4. razred ekonomske škole – 2014.) Alka Script, Zagreb

²² Narodne novine, (2008): Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma, Narodne novine d.d. Zagreb, [Internet], raspoloživo na: <https://www.zakon.hr/z/117/Zakon-o-sprje%C4%8Davanju-pranja-novca-i-financiranju-terorizma>

Sami počeci pranja novca povezani su s poznatim Al (Alphonse) Caponeom, kriminalcem i mafijašem koji je tridesetih godina prošlog stoljeća vodio posao vrijedan 100 miliona dolara prihoda godišnje. Uz njega vežemo i dvije teorije nastanka pojma „*pranja novca*“. Prva teorija govori o tome kako je Al Capone prao novac zahvaljujući lancu praonica rublja. Naime, prihod koji je nezakonito stekao od prodaje alkohola prikazivao je kao utržak praonica rublja te od tuda i naziv – pranje novca²³. Druga teorija je da je Al Capone od 1920. do 1930. ulagao novac mafije u lance pizzerija, restorane i casina na Kubi. Uspješno je poslovao budući da je potkupljivao lokalne vlasti i ministre te sa njima dijelio zaradu. Kasnije je novac prebacio u Švicarsku čije je zakonodavstvo tada dozvoljavalo bogatim ljudima sakrivanje novca na sigurno. Iako je u konačnici Capone osuđen zbog neplaćanja poreza, njegova osuda ukazuje na to da nezakonito poslovanje nije samo po sebi dovoljno. Novac zarađen od nezakonitih aktivnosti treba se sakriti, pretočiti u zakonito poslovanje ili prebaciti u *offshore* zone²⁴. O samom pojmu *offshore* detaljnije će se pisati u nastavku rada.

4.2.1. Offshore bankarstvo i bankovni računi

Offshore bankovni računi se otvaraju u zemlji različitoj od rezidentne zemlje kompanije ili privatne osobe. Prednosti inozemnih bankovnih računa donose brojne prednosti s financijskog i pravnog aspekta a neke od važnijih su: veća privatnost, nisko ili nultu oporezivanje te veća zaštita od lokalne političke i financijske nestabilnosti nego u zemlji prebivališta²⁵. U svijetu postoji 80 zemalja koje se smatraju oazama za offshore a najpoznatija među njima je američka savezna država Delaware, zatim Irska, Nevada, New Jersey, California, Cipar, Bahami, Sejšeli, Britanski djevičanski otoci, Nizozemski antili, Gibraltar, Panama²⁶.

Nastavno na prethodno poglavlje vezano uz Al Caponea a nadograđuje se na offshore račune važno je spomenuti kako je Caponeov suradnik Mayer Lansky prvi razvio tehniku pranja novca koristeći shemu povezanu s bankovnim računima Švicarske. Lansky je prvi upotrijebio koncept povratka zajma tako da je putem dostavljača gotov novac slao iz SAD-a u Švicarsku kako bi izbjegao plaćanje poreza. Novac bi položio na nekoliko računa te ga poslije vraćao u zemlju²⁷.

²³ Kramarić I. O pravnim aspektima pranja novca, Odvjetnik 69 (1996.)

²⁴ Madinger J. (2006.) Money Laundering: A Guide for Criminal Investigators, CRC Press LLC, Florida

²⁵ Start-offshore [Internet], raspoloživo na: <http://www.start-offshore.com/sr/offshore-bankarstvo>

²⁶ Poslovni.hr [Internet], raspoloživo na: <http://www.poslovni.hr/svijet-i-regija/u-svijetu-postoji-80-zemalja-koje-se-smatraju-oazama-za-offshore-tvrtke-259869>

²⁷ Kochan N., (2005.) The Washing Machine: Money, Crime & Teror in the Offshore System, Gerald Duckworth & Co Ltd., London

4.2.2. Pranje novca kroz offshore zone

U ovom dijelu rada kroz primjer će se prikazati način na koji se odvija postupak pranja novca u offshore zonama. Budući da je već spomenuto kako je svjetski najpoznatija offshore zona američka savezna država Delaware, sam primjer će se pojasniti koristeći upravo ovu zemlju. Način na koji djeluju offshore tvrtke se objašnjava na sljedeći način – sama tvrtka se registrira u Delaware-u te joj je Delaware službeno sjedište no njezino poslovanje se na tom području ne obavlja. Istovremeno ta ista tvrtka otvara proizvode pogone, tvornice i skladišta i u nekoj drugoj, manje razvijenoj zemlji. Bez obzira na visinu profita kojeg je tvrtka ostvarila, ukoliko je riječ primjerice o Bahamima, tvrtka je dužna platiti paušalni porez na dobit koji na godišnjoj bazi iznosi 1.000 dolara. Svakako joj u prilog ide i činjenica kako nije obvezna prikazati financijske rezultate poslovanja. Na ovaj način tvrtka si je osigurala uštedu velike svote novca budući da novac nije oporezovan.

Osim inozemnih zemalja i Hrvatska je također offshore zona. Ono što Hrvatska može dobiti dopuštajući otvaranje takvih kompanija je sigurno punjenje državnog proračuna uz zaštitu domaćeg gospodarstva. Na ovaj način, država će dobiti novac od kompanije prema kojoj nema nikakvih obaveza, a offshore tvrtka će od svog profita izdvojiti daleko manje novca nego što bi to morala kroz razna davanja u matičnoj zemlji u kojoj taj profit i ostvaruje²⁸.

Podaci iz HNB-a otkrivaju da su Hrvati u posljednjih 20 godina u offshore zone dilljem svijeta plasirali velike iznose a riječ je o barem 300 milijuna eura. Ni ovdje se, naravno, ne može generalizirati i reći da se automatski radi o prljavom novcu, no već i podatak došlo do rasta sumnjivih transakcija dovoljan je znak koji iziskuje hitnu reakciju.

4.3. Faze pranja novca

Već je iz same definicije evidentno da se pranje novca odvija u određenom procesu iz čega ćemo u nastavku detaljnije objasniti tri faze pranja novca. Američki ured za sprječavanje pranja novca opisao je proces pranja novca kroz sljedeće faze: faza polaganja, faza oplemenjivanja i faza integracije. Pranje novca se može ukratko definirati kao pretvaranje ilegalnog novca u legalan, s ciljem prikrivanja njegovog pravog porijekla²⁹.

²⁸ Poslovni dnevnik, [Internet], raspoloživo na: <http://www.poslovni.hr/svijet-i-regija/u-svijetu-postoji-80-zemalja-koje-se-smatraju-oazama-za-offshore-tvrtke-259869>

²⁹ Katušić-Jergović S. (2007.), Pranje novca (pojam, karakteristike, pravna regulativa i praktični problemi), Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 14, broj 2.

4.3.1. Faza polaganja

Prva faza pranja novca naziva se faza polaganja ili ulaganja. U ovoj fazi se novac ostvaren neposredno od kriminalnog djelovanja prvi put ulaže ili u financijsku ustanovu ili se njime kupuje određena imovina. Bez obzira za koji se način pranja novca odlučilo uspjeh u njegovoj realizaciji olakšavaju korumpirani djelatnici, iskorištavanje nedostataka preventivnog sustava financijske ili nefinancijske institucije, kao i cjelovitog zakonodavnog sustava koji regulira materiju sprječavanja pranja novca jedne zemlje. U prvoj fazi pranja novca perači izlažu nezakonita sredstva ulaganjem u financijski, nefinancijski ili drugi alternativni sustav zbog čega je ova faza po mogućnosti detekcije prljavog novca od presudne važnosti.

Kao primjer možemo navesti situaciju prodaje droge gdje nakon samog čina prodaje prodavačima ostaju sredstva koja su velika i po vrijednosti i po količini te ih se moraju brzo riješiti³⁰. U ovoj situaciji su posebno ugrožene ustanove koje zaprimaju novčane depozite. Virmanski način plaćanja, odnosno korištenje instrumenata platnog prometa, zahtijeva otkrivanje i identifikaciju nalogodavca i primatelja, što kod gotovine nije slučaj, te sama priroda kriminalnih transakcija predstavlja nebrojene usitnjene iznose u gotovini (ulična prodaja droge) ili znatne iznose gotovine (naoružanje, korupcije, pljačke). Kako efektivna nije prikladna za daljnje korištenje zbog izazivanja pažnje i sumnje, u ovoj se fazi nastoji što prije transformirati u drugi oblik, prikladniji za daljnju uporabu. Perače je u ovoj situaciji najlakše otkriti jer osim ulaganja nezakonitih sredstava u legalni financijski sustav poduzimaju određene investicije i kupuju robu za poslovne i/ili osobne namjene³¹.

U prvoj fazi pranja novca najčešće dolazi i do neposrednog kontakta s djelatnikom financijske ili nefinancijske institucije te je razvijena cijela lista indikatora za prepoznavanje sumnjivih ili nelogičnih transakcija. Dijelimo ih prema vrstama i prema sadržaju i to na sljedeće³²:

- Prema vrstama:
 - indikatori koji se odnose na transakciju
 - indikatori koji se odnose na osobu
- Prema sadržaju:
 - indikatori za financijski sektor
 - indikatori za nefinancijski sektor

³⁰ Bejaković P. (1997.), Pranje novca, Financijska praksa 21 (1997.), 3; str. 465.

³¹ Maros I., Uloga i ovlasti Ureda za sprječavanje pranja novca, Policija i sigurnost, Ministarstvo unutarnjih poslova, br. 3-4 (1999.), str. 241.

³² Meštrović D., (2002.), Legalizacija nelegalno stečenog kapitala, Policija i sigurnost – 11 (2002.), 1-3

- indikatori za samostalne profesije i struke

4.3.2. Faza oplemenjivanja

Druga faza pranja novca se naziva faza oplemenjivanja ili prikrivanja iz razloga što se u njoj pokušava prikriti ili naizgled promijeniti stvarno podrijetlo ili vlasnika sredstava. Među glavne tehnike druge faze pranja novca ubrajamo: mijenjanje valute, krijumčarenje, poslovanje preko offshore zona, pretvaranje novca u druge oblike (čekove, mjenice, dionice ili bilo koji oblik vrijednosnih papira, kao i pretvaranje novca u materijalnu imovinu kao što su nekretnine i pokretnine), doznake sredstava, elektronsko prebacivanje novca, osnivanje shell tvrtki, casina, korištenje osiguravajućih društva, box office-a i rezidentne pošte, uvozno-izvoznih tvrtki, manipulacije računima, garancijama, obveznicama, vrijednosnicama, kao i falsificiranje dokumentacije, odnosno papirnatog traga novca (izvora vlasništva, mjesta ili svrhe)³³. U ovoj fazi pranja novca, sredstva koja su uložena bilo u financijski ili nefinancijski sustav ili čak krijumčarena preko granice, počinju sa zametanjem tragova pravom izvoru.

4.3.3. Faza integracije

Završna faza pranja novca je faza integracije novca u legalnu ekonomiju i financijski sustav te pripajanje ostalim vrijednostima u sustavu. Ona predstavlja proces prožimanja zakonitih sredstava sa nezakonitim. Ukoliko su prethodne faze prošle uspješno tada se sredstva koja sudjeluju u procesu pranja novca ponovno integriraju u legalne financijske tokove. U ovoj fazi je najteže detektirati čin pranja novca i samog počinitelja budući da se nezakonita sredstva transformiraju u oblike koji se teže prate ili se miješaju sa zakonitima. U konačnici procesa pranje novca najčešće završava kupnjom nekretnina i pokretnina, vrijednosnica kao i trošenjem na luksuzna dobra³⁴. Završenim ciklusom pranja novca kriminalna aktivnost ne prestaje već se širi jer se „oprana“ sredstva vrlo često reinvestiraju u neki drugi, zakoniti posao.

Svaka faza procesa pranja novca podrazumijeva mnogobrojne međusobno različite tehnike koje su složene, domišljate i tajne te za cilj imaju skrivanje originalnog podrijetla i vlasništva novca. Često se pojedine faze ne mogu razlučiti isto kao što i pojedine faze pranja novca mogu biti

³³ Maros I., Uloga i ovlasti Ureda za sprječavanje pranja novca, Policija i sigurnost, Ministarstvo unutarnjih poslova, br. 3-4 (1999.), str. 242.

³⁴ Mitsilegas V. (2003.), Money Laundering Counter-Measures in the European Union: A New Paradigm of Security Governance Versus Fundamental Legal Principles (European Business Law and Practice), Kluwer Law International, The Hague, Netherlands

istodobne ili se, što je češće, mogu međusobno preklapati ili ponavljati, nastavno na ovu tezu izlaže se još nekoliko modela pranja novca³⁵:

- Dvofazni model razlikuje pranje novca koji u prvoj fazi proizlazi neposredno iz nezakonite radnje, dok su za drugu fazu značajne srednjoročne i dugoročne radnje „legaliziranja“ opranog novca i uključivanja u financijski sustav sa svrhom ponovnog pranja.
- Kružno pranje je dosta kompleksniji sustav koji obuhvaća devet faza pranja novca.
- Model četiri sektora predstavlja model u kojem svaki sektor sadrži proces pranja novca.
- Teleološki model koji se temelji na različitim ciljevima pranja novca (npr. integraciji, investicijama, poreznoj utaji, financiranju organiziranog kriminala i slično).

4.4. Metodologija pranja novca

Utvrdivši definiciju pranja novca te kompleksnost samog procesa kroz njegove tri faze s ciljem prikrivanja njegovog pravog izvora nailazimo na brojne mogućnosti koje se pritom nude. Načini pranja novca razlikuju se ovisno o količini novca koji se želi „oprati“, relevantnom zakonodavstvu, gospodarstvu i financijskom tržištu, izabranom načinu djelovanja (putem financijskog ili nefinancijskog sektora) i samom procesu kroz koji će novac prolaziti do miješanja sa zakonitim sredstvima. Usporedno s tehnološkim razvojem, zabilježen je i porast broja korištenih sofisticiranih i složenih metoda u svrhu prikrivanja nezakonitih sredstava. Od velikog broja metoda navodi se samo nekoliko najčešće korištenih kojima se pokušava zaobići sustav za otkrivanje i sprječavanje pranja novca³⁶.

4.4.1. Tipologija kod pravnih osoba

Proces pranja novca putem pravnih osoba znatno je složeniji nego kod fizičkih osoba, međutim, metode u nastavku najčešće se koriste u međunarodnom kontekstu: offshore zone, nerezidentni računi, fiktivni ugovori i ispisivanje fiktivnih ugovora, ulaganje gotovine u financijski sustav, front ili shell tvrtke.

Offshore zone su na prvom mjestu po jačini indicija za sumnju na pranje novca s obzirom na učestalost transakcija i veličinu transfera. Kao što je prethodno ustanovljeno to su područja koja po definiciji imaju vrlo liberalno postavljenu legislativu glede poslovanja i otvaranja banaka i

³⁵ Mitsilegas V. (2003.), Money Laundering Counter-Measures in the European Union: A New Paradigm of Security Governance Versus Fundamental Legal Principles (European Business Law and Practice), Kluwer Law International, The Hague, Netherlands, str. 25.-26.

³⁶ HNB, Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za kreditne institucije, kreditne unije i institucije za elektronički novac (2012.) 5.-6. str.

tvrtki, gdje je vrlo mali postotak poreznih obveza, a vrlo izražena i jaka bankarska tajna³⁷. Osnovna značajka offshore zona prvenstveno je namjera izbjegavanja porezne obveze. Jedan od načina zakonitog izbjegavanja plaćanja poreza na dobit moguć je putem transfernih cijena³⁸ kojima se dobit premješta u državu s povoljnijim poreznim tretmanom³⁹.

Nerezidentni računi u uskoj su vezi s offshore zonama jer se transakcija odvija preko otvorenih nerezidentnih računa offshore zona u državama koje su pogodne radi blizine, razvijenog bankarskog sustava i ustaljenih kanala komunikacije. Postoji vrlo jednostavan način transfera: tvrtka offshore s otvorenim nerezidentnim računom u drugoj državi ispostavlja fakturu koja se legalno plaća preko domaćih banka na navedeni račun te se tako transferirana sredstva neometano koriste za osobne potrebe, te se ponovno ubacuju u kriminalne aktivnosti ili pokušavaju legalizirati u obliku investicijskih sredstava namjenjenih za ulaganje u domaće gospodarstvo i infrastrukturu⁴⁰.

Fiktivni ugovori i ispisivanje fiktivnih ugovora su česta tehnika koja se koristi kod procesa pranja novca i dijeli se na dvije cjeline:

- Ispostavljanje potpuno fiktivnih ugovora za usluge koje se ne mogu i neće izvršiti niti su izvršene i
- Ispostavljanje faktura s većim ili manjim iznosima od stvarne za robu ili manjim dijelom usluge

Samo značenje riječi – *fiktivno* ukazuje na nešto što je izmišljeno, nestvarno i pro forme⁴¹ što dovodi do toga da je u ovom slučaju riječ o izmišljanju samih ugovora i isto tako ispostavljanju izmišljenih računa. Neki od primjera koji su karakteristični za ovakve vrste pranja novca su izdavanja računa za marketinške usluge, konzultantske, informatičke i sl.

Ulaganje gotovine u financijski sustav je četvrta skupina tehnika pranja novca koja se pojavljuje na način da se gotovina ulaže u financijski sustav, na žiro-račune trgovačkih društava, u vidu pozajmica svih vrsta, kreditnih odnosa između djelatnika i partnera trgovačkih društava,

³⁷ The Oxford Encyclopedic English Dictionary (1991.), Oxford, str. 1010., preuzeto iz Pavlović Š. (1998.), Pranje novca, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 5 (1998.), 2; 799. str.

³⁸ Jeličić B., Lončarić-Horvat O., Šimović J., Arbutina H. (2002.) Financijsko pravo i financijska znanost, Narodne novine, Zagreb, 333. str.

³⁹ Pavlović Š. (1999.) Offshore markets, Pravo i porezi 8 (1999.) 4. str.

⁴⁰ S. Cindori: Sustav sprječavanja pranja novca, Financijska teorija i praksa 31 (1) (2007.)

⁴¹ Hrvatski jezični portal [Internet], raspoloživo na: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>

polaganja izmišljenog dnevnog utrška, kao i transakcije s računa pravne osobe na račune fizičkih osoba i obrnuto⁴².

Front i shell tvrtke su peta skupina tehnika koja se koristi kod procesa pranja novca. Samo značenje *front i shell tvrtke* upućuje na njihovu ulogu u ovom procesu. *Shell tvrtka* u prijevodu znači – lažna tvrtka (koja prikriva sredstvo pranja novca) dok *front tvrtka* obavlja legalne poslovne aktivnosti radi prikrivanja pranja novca⁴³. Najbolji primjer je kockarnica gdje osoba s gotovinom dolazi u kockarnicu, dobiva žetone, odigra nekoliko serija i za većinu preostalih žetona traži isplatu koju potom deponira na račun trećih osoba.

4.4.2. Tipologija kod fizičkih osoba

Proces pranja novca putem fizičkih osoba znatno je jednostavniji nego kod pravnih osoba. Mogućnosti pranja novca od strane fizičke osobe su raznovrsne i brojne te su nastavku izdvojene samo one koje se najčešće koriste u Republici Hrvatskoj, a to su: krijumčarenje novca, transakcije gotovim novcem, neuobičajeni polozi gotovine, povezane transakcije, doznake iz inozemstva, mjenjački poslovi i korištenje kreditne linije⁴⁴.

Krijumčaranje novca se navodi kao prva skupina tehnika koja se koristi kod procesa pranja novca i to iz razloga što je najpoznatija i najkorištenija tehnika. Iako je najkorištenija svakako je važno napomenuti kako je i visoko rizična ali i najučinkovitija jer za sobom ne ostavlja pisani trag. Nezakonito stečena sredstva najčešće se prenose na tri načina:

1. U svežnjevima novčanica putem teklića
2. Istim putovima kao i droga (kamionom, zrakoplovom, brodom)
3. Promjenom gotovine u neki drugi vrijednosni papir na donositelja (ček)

Nezakonita sredstva se najčešće prenose u stranu zemlju koja ima stroge zakone o tajnosti bankovnih računa, ili u offshore zone zbog lakog kupovanja ili osnivanja tvrtke, kupnje dionica i vrijednosnica, osnivanje banaka ili drugih načina manipulacije sredstvima⁴⁵. Za dugotrajnije pranje sredstva će biti investirana u tvrtke, turističke objekte ili casina. Ako je ciklus pranja novca završen, novac će se vratiti u zemlju njihova porijekla.

⁴² S. Cindori: Sustav sprječavanja pranja novca, Financijska teorija i praksa 31 (1) (2007.)

⁴³ Poslovni leksikon [Internet], raspoloživo na: <http://www.poslovni.hr/leksikon/pranje-novca-1914>

⁴⁴ Richards, J., (1998), Transnational Criminal Organizations, Cybercrime, and Money Laundering: A Handbook for Law Enforcement Officers, Auditors and Financial Investigators, CRC Press LLC, Florida, str. 50-51.

⁴⁵ S. Cindori: Sustav sprječavanja pranja novca, Financijska teorija i praksa 31 (1) (2007.)

Transakcije gotovim novcem su druga tehnika koju smo izdvojili kao najčešće korištenu tehniku prilikom procesa pranja novca iz razloga što je Zakonom propisana prijava gotovinskih i negotovinskih transakcija te postoje određena ograničenja u vezi njihova iznosa⁴⁶.

Neuobičajeni polozi gotovine se odnose na neuobičajeno velike pologe gotovine. I najmanja odstupanja od uobičajenog povlače za sobom pitanja iz kojeg razloga je došlo do navedene promjene te se na to pitanje očekuje i adekvatan odgovor. Ukoliko odgovor izostane ili nije opravdan svakako dolazi do zaključka kako smo naišli na ilegalnu radnju. Često se radi o sumnjivim i nelogičnim transakcijama koje po svojoj prirodi prelaze Zakonom postavljeni limit za gotovinske transakcije. Kako bi se otkrilo o kojoj vrsti sumnjive transakcije je riječ, posebice je važna izobrazba djelatnika financijskih i nefinancijskih institucija⁴⁷.

Povezane transakcije su veoma strukturirana i promišljena tehnika prilikom procesa pranja novca. Ona se nadovezuje na neuobičajeno velike pologe gotovine na način da se u ovom slučaju te količine novca „razbijaju“ na nekolicinu manjih kako bi se izbjeglo dosezanje zakonski propisanog limita. Ova tehnika pranja novca predstavlja jednu od najlogičnijih jer joj je teško ući u trag.

Doznake iz inozemstva su nešto manje rizičnije od prethodno navedenih tehnika. Izrazito su zanimljive sljedeće⁴⁸:

- doznake koje dolaze na račune rezidenata, a posebno u korist nerezidenata,
- doznake u velikim iznosima,
- doznake iz offshore zona
- doznake koje nemaju opravdanja (gledano prema prometu po računu ili po kreditnoj sposobnosti stranke)

Naravno da i kod inozemnih doznaka postoje izuzetci koji se ne tretiraju kao sumnjive transakcije a to su:

- redoviti mjesečni priljevi iz inozemstva na devizne račune domaćih fizičkih osoba koji potječu od mirovina ostvarenih u inozemstvu,
- plaća pomoraca koji plovo na stranim brodovima,

⁴⁶ Narodne novine, (2008): Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma, Narodne novine d.d. Zagreb, [Internet], raspoloživo na: <https://www.zakon.hr/z/117/Zakon-o-sprje%C4%8Davanju-pranja-novca-i-financiranju-terorizma>

⁴⁷ S. Cindori: Sustav sprječavanja pranja novca, Financijska teorija i praksa 31 (1) (2007.)

⁴⁸ S. Cindori: Sustav sprječavanja pranja novca, Financijska teorija i praksa 31 (1) (2007.)

- plaća djelatnika domaćih pravnih osoba koje izvode investicijske radove u inozemstvu
– za dio plaće u devizama

Ovakve inozemne doznake nisu sumnjive iz razloga što se radi o redovitim primanjima, istom uplatitelju i primatelju te su najčešće nepromijenjenog iznosa, iako i one kao takve mogu postati tema sumnje ukoliko krenu s bilo kakvim odstupanjima od uobičajenog.

Mjenjački poslovi su uključeni u široku lepezu novčanih transakcija te su samim time i predmet strože zakonske regulative. Mjenjački se poslovi učestalo koriste za prikrivanje traga prljavom novcu, kako u svijetu tako i u RH. Isto kao i kod casina, postoji opasnost da se mjenjačnice ne koriste za pranje novca posrednim putem, kupoprodajom strane valute, već posredno. Osnivanjem mjenjačnice s nekoliko podružnica proces pranja novca će se odvijati u potpunosti i pod punim nadzorom kriminalnog miljea. Upravo iz tog razloga većina zakonodavstva zahtjeva licenciranje mjenjačnica i njihov učinkovit nadzor, kao što to u RH osigurava Devizni inspektorat. Devizni inspektorat⁴⁹ Republike Hrvatske je organ uprave u sastavu Ministarstva financija koji obavlja inspekcijski nadzor u oblasti deviznog i vanjskotrgovinskog poslovanja, te kreditnog poslovanja s inozemstvom, u skladu sa zakonskim ovlaštenjima.

Korištenje kreditne linije je posljednja nabrojena tehnika koja se koristi u procesu pranja novca i njena najveća prednost je učinkovitost. Ona na najlakši način postiže cilj u procesu pranja novca. Kreditna linija⁵⁰ predstavlja maksimalan iznos kredita koji banka odobrava klijentu, tj. maksimalan iznos koji klijent može povući ako su mu potrebna dodatna novčana sredstva u određenom periodu, pri čemu taj iznos može biti i obnovljen. Međutim, postoji bitna razlika između korištenja postojeće kreditne linije za povrat nezakonito stečenih sredstava, te podizanje kredita od kojih će se sredstva koristiti za nezakonite svrhe. Podizanje kredita bez obzira na iznos ili svrhu nije ključni pokazatelj da je riječ o ilegalnim aktivnostima. Kreditna linija kao metoda pranja novca koristi se na način da se nezakonito stečenim novcem vraća tek uzeti kredit prilikom čega je jasno vidljivo pretvaranje nezakonitog novca u prividno legalni⁵¹.

4.5. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma

Zakonom o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma propisuju se mjere, radnje i postupci koje obveznici i nadležna državna tijela poduzimaju radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma te druge preventivne mjere u svrhu sprječavanja korištenja

⁴⁹ Narodne novine, (1992): Zakon o Deviznom inspektoratu Republike Hrvatske, Narodne novine d.d. Zagreb, [Internet], raspoloživo na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1992_06_33_819.html

⁵⁰ Kamatica – Lista pojmova [Internet], raspoloživo na: <https://www.kamatica.com/pojam/kreditna-linija>

⁵¹ S. Cindori: Sustav sprječavanja pranja novca, Financijska teorija i praksa 31 (1) (2007.)

financijskoga sustava za pranje novca i financiranje terorizma⁵². Odredbe ovoga Zakona, koje se odnose na sprečavanje i otkrivanje pranja novca, odgovarajuće se primjenjuju i na sprečavanje i otkrivanje financiranja terorizma s ciljem sprečavanja i otkrivanja aktivnosti pojedinaca, pravnih osoba, skupina i organizacija u vezi s financiranjem terorizma.

Riječ je o Zakonu koji je stupio na snagu 1. siječnja, 2009.⁵³ i koji je u potpunosti usklađen s relevantnim europskim dokumentima⁵⁴:

- Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća 2005/60/EZ o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma,
- Direktiva Komisije 2006/70/EZ o utvrđivanju provedbenih mjera za Direktivu 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća u vezi s definicijom „politički izložene osobe“ i tehničkim kriterijima za postupke pojednostavljene temeljite identifikacije stranaka i za oslobođenje na temelju financijske djelatnosti koja se provodila povremeno ili u vrlo ograničenom opsegu,
- Uredba 1889/2005 Europskog parlamenta i Vijeća o kontroli ulaska i izlaska gotovine iz Zajednice,
- Uredba 1781/2006 Europskog parlamenta i Vijeća o podacima o uplatitelju koji prate transfer novčanih sredstava.

4.6. Sustav sprečavanja pranja novca i financiranja terorizma u RH

Zakon i međunarodni standardi određuju da sustav sprečavanja pranja novca i financiranje terorizma nije u nadležnosti samo jedne institucije nego je to sustav u kojem su zakonski definirane uloge svakog sudionika i njihova međusobna interakcija i suradnja a čine ga: tijela

⁵² Ministarstvo financija – Prijedlog Zakona o sprečavanju pranja novca i financiranju terorizma (2017.) [Internet], raspoloživo na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/2017/04%20travanj/31%20sjednica%20Vlade%20Republike%20Hrvatske//31%20-%205.pdf>

⁵³ Narodne novine, (2009): Zakon o sprečavanju pranja novca i financiranju terorizma, Narodne Novine d.d. Zagreb, 01.01.2009., [Internet], raspoloživo na: <https://www.zakon.hr/z/117/Zakon-o-sprje%C4%8Davanju-pranja-novca-i-financiranju-terorizma>

⁵⁴ Ministarstvo financija – Ured za sprečavanje pranja novca; Financijsko obavještajna jedinica; Godišnje izvješće o radu ureda za 2015. godinu, Zagreb, prosinac 2016., [Internet], raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Godisnje%20izvjesce%20o%20radu%20Ureda%20za%202015.%20godinu.pdf>

prevencije, tijela nadzora, ured za sprječavanje pranja novca, tijela kaznenog progona i pravosuđe⁵⁵.

4.6.1. Tijela prevencije

Tijela prevencije još nazivamo obveznicima i poznati su nam kao sljedeće institucije: banke, štedne banke, kreditne unije, ovlašteni mjenjači, osiguravajuća društva, odvjetnici, javni bilježnici, porezni savjetnici i drugi. Njihova ključna uloga prevencije ilegalnih aktivnosti je obavješćivati Ured o sumnjivim transakcijama.

4.6.2. Tijela nadzora

U ovu skupinu spadaju Hrvatska narodna banka, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, Financijski inspektorat Republike Hrvatske, te Porezna i Carinska uprava. Ona obavljaju nadzor nad samim obveznicima u kontekstu provođenja mjera za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma temeljem Zakona.

4.6.3. Ured za sprječavanje pranja novca

Ured za sprječavanje pranja novca je središnje nacionalno tijelo koje prikupljanje, analizira i dostavlja nadležnim tijelima informacije o potencijalnim sumnjivim slučajevima pranja novca i financiranja terorizma.

4.6.4. Tijela kaznenog progona

U ovoj skupini prepoznamo dvije institucije i to Policiju i Državno odvjetništvo koje su neizostavne po pitanju prevencije kriminalnih (ilegalnih) radnji. Uloga same Policije kao institucije je ta da ispita potencijalno kazneno djelo postupajući prema inicijativi samog Ureda te da ocjeni radnju legalnom ili ilegalnom. Državno odvjetništvo je u tom slučaju od velike pomoći Policiji budući da ono usmjerava rad policije u samim obradama po predmetima Ureda.

4.6.5. Pravosuđe

Samim nazivom upućuje kako se ova skupina odnosi upravo na Sudove. Sud je institucija pred kojom se provodi kazneni postupak ukoliko postoji određeno kazneno djelo.

⁵⁵ Ministarstvo financija Republike Hrvatske – Ured za sprječavanje pranja novca [Internet], raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/hr/sprjecavanje-pranja-novca>

5. KONTROLA SLOŽENIH TRANSAKCIJA

5.1. Složene i neobične transakcije

Nastavno na već spomenuti Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma u ovom dijelu rada osvrt je na složenim i neobičnim transakcijama kao zasebnoj cjelini koja zahtjeva određenu analizu. Ovdje je riječ o složenim i neobično velikim transakcijama koje nemaju očitu ekonomsku ili pravnu svrhu. Dužnost banke i njenih djelatnika je da analiziraju pozadinu i pravu svrhu tih transakcija, te da rezultate odrađene analize evidentiraju u pisanom obliku kako bi na zahtjev Ureda i ostalih nadzornih tijela bili dostupni.

5.2. Analiza složenih i neobičnih transakcija

Prilikom analiziranja složenih i neobičnih transakcija trebalo bi posebnu pozornost posvetiti analizi podataka o:

- predviđenoj prirodi i namjeni poslovnog odnosa,
- djelatnosti stranke,
- sredstvima na transakcijskim računima,
- svrsi i namjeni transakcije,
- priljevu gotovinskih transakcija i njihovu odljevu,
- transakcijama s državama iz rizičnijega geografskog područja,
- opunomoćenicima po računima,
- učestalosti transakcija kod kojih se kao nalogodavatelj javlja određena pravna ili fizička osoba,
- izvoru sredstava,
- informacijama iz sredstava javnog informiranja i
- informacijama dobivenima iz javno dostupnih baza podataka te drugih podataka i informacija⁵⁶.

Ukoliko se po provedenoj analizi utvrdi postojanost sumnje za ilegalnu aktivnost pranja novca ili financiranja terorizma, bez odgode potrebno je o tome obavijestiti Ured za sprječavanje pranja novca.

⁵⁶ Hrvatska narodna banka, službena web stranica, [Internet], raspoloživo na:
http://old.hnb.hr/novcan/pranje_novca_terorizam/h-smjernice-zakon-spnt-ki-en.pdf

Kao nastavak na navedene složene transakcije iznijet će se statistički podatci o sumnjivim transakcijama u 2014. i 2015. godini. Prema „Godišnjem izvješću o radu Ureda za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma za 2015. godinu“ došli smo do podatka kako su banke kao obveznici/prijavitelji sumnjivih transakcija u 2014. godini prijavile ukupno 606 sumnjivih transakcija pranja novca, dok je broj sumnjivih transakcija pranja novca u 2015. godini porasta za 57 na prijavljenih 663. U istoj godini prijavljeno je i 7 sumnjivih transakcija povezanih s financiranjem terorizma⁵⁷. U spomenutom izvješću iznijeli su se podaci sumnjivih transakcija prema obveznicima/prijaviteljima i to: kreditne institucije, tržište kapitala, pružatelji financijskih usluga, profesionalne djelatnosti, državna tijela i financijsko obavještajne jedinice. Ukupan broj prijavljenih sumnjivih transakcija prema godinama i u odnosu na pranje novca ili financiranje terorizma je bilo kako slijedi:

- 2014. godina (sumnjive transakcije pranja novca) = 864 prijave
- 2014. godina (sumnjive transakcije financiranja terorizma) = 7 prijava
- **UKUPNO za 2014. godinu = 871 prijava**
- 2015. godina (sumnjive transakcije pranja novca) = 959 prijava
- 2015. godina (sumnjive transakcije financiranja terorizma) = 13 prijava
- **UKUPNO za 2015. godinu = 972 prijave**

5.2.1. Brojke govore o hitnosti reagiranja na sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma

Alarmanтна je činjenica kako je broj prijava sumnjivih transakcija povezanih s pranjem novca i financiranjem terorizma u odnosu 2015. godine na 2014. godinu porastao za skoro 12%. Od svih prijava za 2015. godinu i to kako smo prethodno naveli njih 972 čak 670 prijava je bilo od strane banke. Upravo ovaj podatak je velik pokazatelj same uloge bankarskog sustava u sprječavanju ilegalnih aktivnosti te potrebe da se banka kao obveznik svakim danom sve više zalaže, educira i pridržava svih Zakona, Pravilnika, Direktiva i ostalih popratnih dokumenata koji se donose s ciljem eliminiranja mogućnosti pranja novca i financiranja terorizma.

⁵⁷ Ministarstvo financija – Ured za sprječavanje pranja novca; Financijsko obavještajna jedinica; Godišnje izvješće o radu ureda za 2015. godinu, Zagreb, prosinac 2016., [Internet], raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Godisnje%20izvjescje%20o%20radu%20Ureda%20za%202015.%20godinu.pdf>

6. KONTROLA KLIJENATA I PRIMJENA SANKCIJA

6.1. Provedba Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma kroz pridržavanje mjera prevencija

Ključni element preventivnog sustava za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma je provođenje mjera prevencija od strane banaka i drugih obveznika⁵⁸. Dolazimo do dijela gdje ćemo se podrobnije posvetiti mjerama koje je potrebno poduzimati s ciljem sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.

U cilju sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma potrebno je pri obavljanju redovite djelatnosti provoditi sljedeće mjere prevencije⁵⁹:

- procjenu rizika od zlouporabe za pranje novca i financiranje terorizma
- provođenje mjera dubinske analize stranke,
- omogućavanje redovitog stručnog osposobljavanja i izobrazbe djelatnika obveznika, te osiguravanje redovite interne revizije u izvršavanju zadaća i obveza,
- izradu i redovito dopunjavanje liste indikatora za prepoznavanje stranaka i sumnjivih transakcija za koje postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma,
- obavješćavanje i dostavljanje Uredu propisanih i traženih podataka, informacija i dokumentacije o transakcijama i osobama koje se potencijalno bave ilegalnim aktivnostima,
- osiguravanje čuvanja i zaštite podataka te vođenje propisanih evidencija.

6.2. Dubinska analiza stranke

Prilikom analize stranke postoje određene obveze provođenja analize ali isto tako i određene iznimke od provođenja mjera dubinske analize. Prilikom svake nemogućnosti provođenja mjere dubinske analize, provoditelj mjere ne smije uspostaviti poslovni odnos ili obaviti traženu transakciju, te može prekinuti uspostavljeni odnos sa strankom. Ukoliko je riječ o stranci s kojom se već ima nekakav odnos tada nije nužno prekinuti sav odnos već izvršiti ponovnu analizu.

⁵⁸ Ministarstvo financija – Prijedlog Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma (2017.) [Internet], raspoloživo na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/2017/04%20travanj/31%20sjednica%20Vlade%20Republike%20Hrvatske//31%20-%205.pdf>

⁵⁹ Hrvatska odvjetnička komora – Pravilnik o mjerama, radnjama i postupanju radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma, [Internet], raspoloživo na: www.hok-cba.hr/sites/default/files/pravilnik.pr.novca.doc

Dubinska analiza stranke obuhvaća sljedeće mjere:

- utvrđivanje identiteta stranke i provjeru njezina identiteta na osnovi dokumenata,
- utvrđivanje identiteta stvarnoga vlasnika stranke i poduzimanje odgovarajućih mjera za provjeru identiteta stvarnoga vlasnika stranke, uključujući poduzimanje mjera potrebnih za razumijevanje vlasničke i kontrolne strukture stranke kada je stranka trgovačko društvo, druga pravna osoba i s njome izjednačen subjekt ili trust i s njime izjednačen subjekt stranoga prava,
- prikupljanje podataka o namjeni i predviđenoj prirodi poslovnoga odnosa,
- stalno praćenje poslovnoga odnosa, uključujući i kontrolu transakcija koje stranka obavlja tijekom poslovnoga odnosa kako bi se osiguralo da su transakcije koje se obavljaju u skladu sa saznanjima obveznika o stranci, poslovnome profilu, profilu rizika, uključujući prema potrebi i podatke o izvoru sredstava, pri čemu dokumentacija i podatci kojima obveznik raspolaže moraju biti ažurni.

Kako je prethodno navedeno, postoje određene obveze izvođenja dubinske analize stranke i to:

- prilikom općenitog uspostavljanja poslovnog odnosa,
- pri svakoj transakciji u vrijednosti 105.000,00 kuna i više
- ukoliko postoji bilo kakva sumnja u vjerodostojnost i istinitost prethodno dobivenih podataka,
- uvijek kada u vezi s transakcijom postoji razlog za sumnju na ilegalnu aktivnost.

Iznimke od izvođenja dubinske analize stranke su sljedeće:

- prilikom izdavanja elektroničkog novca, ako jednokratni iznos uplate izvršene za izdavanje tog novca na elektroničkom nositelju podataka na koji nije moguće ponovno uložiti novac ne prelazi kunsku protuvrijednost iznosa od 150 eura i
- pri izdavanju elektroničkog novca i poslovanju s elektroničkim novcem ako ukupni iznos izvršenih uplata, pohranjen na elektroničkom nositelju podataka na koji je sredstva moguće ponovno uložiti, u tekućoj kalendarskoj godini ne prelazi kunsku protuvrijednost iznosa od 2.500 eura, osim ako imatelj elektroničkog novca u istoj kalendarskoj godini unovči iznos u kunskoj protuvrijednosti iznosa od 1.000 eura i više⁶⁰.

⁶⁰ Hrvatska narodna banka, službena web stranica, [Internet], raspoloživo na:
http://old.hnb.hr/novcan/pranje_novca_terorizam/h-smjernice-zakon-spnt-ki-en.pdf

6.2.1. Indikatori za prepoznavanje sumnjivih osoba i radnji

Lista indikatora predstavlja temeljne smjernice za prepoznavanje sumnjivih okolnosti povezanih s određenom strankom, transakcijom ili poslovnim odnosom te je stoga nužno osigurati da zaposlenici obveznika budu upoznati s indikatorima kako bi ih u svojem radu mogli efikasno primjenjivati. Obveznici su dužni listu indikatora kao sastavni dio svog internog akta, dopunjavati i prilagođavati prema njima poznatim trendovima i topologijama pranja novca te okolnostima koje proizlaze iz njihovog poslovanja⁶¹.

U nastavku se navode primjeri nekih od indikatora za prepoznavanje sumnjivih osoba i radnji:

- Stranka govori ili priznaje da je upletena u kaznena djelovanja,
- Stranka ne želi da joj se pošta upućuje na adresu u zemlji,
- Stranka je praćena ili nadzirana,
- Stranka neočekivano pokazuje veliko zanimanje za sustav organiziranosti te za kontrole i politike njihovoga provođenja,
- Privatni ili službeni telefonski broj stranke je isključen ili je nepostojeći,
- Stranka bez posebnoga razloga ustraje za brzim izvođenjem posla ili transakcije,
- Stranka nudi novac, poklone ili druge neuobičajene pogodnosti kao protuuslugu za izvođenje vidljivo neuobičajenog ili sumnjivog posla,
- Stranka pruža sumnjive ili nejasne informacije,
- Stranka se protivi podnošenju osobnih isprava,
- Stranka pretjerano kasni s prilaganjem dokumenata,
- Stranka želi poslovati u gotovini, iako to nije uobičajeno za njenu djelatnost,
- Stranka kod gotovinskih transakcija donosi veće svote neprebrojenog novca,
- Posao nije usklađen sa strankinim financijskim stanjem, odnosno njenim uobičajenim poslovanjem...

⁶¹ Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma za obveznike u nadležnosti Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga, Zagreb, listopad (2014.), [Internet], raspoloživo na: <http://www.hanfa.hr/getfile/41806/Smjernice>

7. NADZOR AMERIČKIH POREZNIH OBVEZNIKA

7.1. Mjere za sprječavanje ilegalnih aktivnosti korištene u Americi

Pretraživanjem dokumentacije koja bi se koristila u svrhu pisanja ovog rada te pretraživanjem pojma ilegalnih aktivnosti u Americi nailazi se na razne materijale koji upućuju na kako je pranje novca i financiranje terorizma na tom području gotovo uobičajeno. Osim velikog broja ilegalnih aktivnosti ono što Ameriku također karakterizira po ovom pitanju jest težina kazne ukoliko dođe do potvrde sudjelovanja u ilegalnoj aktivnosti. Za razliku od RH gdje su kazne kako zatvorske tako i novčane znatno niže, u Americi se ovaj kriminalni slučaj uvelike osuđuje.

U Americi je utaja poreza od strane poznatih i slavnih te onih manje poznatih ali iznimno bogatih rasprostranjen financijski zločin. U četvrtom poglavlju ovog rada bilo je spomena o offshore zonama i tada je spomenuto kako je napoznatija oaza za ilegalne aktivnosti upravo američka savezna država Delaware. Od početaka 21. stoljeća američka vlada ulagala je mnogo nпора da dobije pristup novcu američkih građana koji izbjegavaju plaćanje poreza. Kongres SAD ratificirao je 2010. zakon pod nazivom FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act), koji obvezuje financijske institucije izvan granica SAD da dostavljaju sve podatke o računima američkih građana poreznoj službi SAD, IRA (Internal Revenue Service)⁶².

7.2. FATCA

Ovaj Zakon, između ostalog, obvezuje strane financijske institucije na dostavljanje podataka IRS-u o financijskim računima američkih poreznih obveznika ili o računima stranih tijela u kojima američki porezni obveznici imaju određeni vlasnički udio. Ukoliko financijske institucije ne sklope sporazum sa IRS o dostavi podataka, tada one podliježu porezu po odbitku od 30% na svaku isplatu kamata, dividendi, najma, plaća, nadnica, premija, rente, naknada, obeštećenja, prihoda i drugih fiksnih ili promjenjivih godišnjih ili povremenih dobitaka, dobiti ili dohotka, ako se takva isplata vrši iz izvora u SAD-u⁶³.

Budući da su financijske institucije izrazile negodovanje vezano uz primjenu FATCA-e s obzirom da zakon nameće visoke troškove i dodatno opterećenje, 2011. godine Europska komisija uz punu potporu članica EU pokrenula je dijalog sa IRS. U dijalogu su sudjelovale

⁶² Novi svjetski poredak, [Internet], raspoloživo na: <http://www.novi-svjetski-poredak.com/2016/04/09/wolff-amerika-je-novi-offshore-raj-na-zemlji-a-rothschildi-u-americkom-gradu-reno-cuvaju-novac-svih-svjetskih-superbogatasa/>

⁶³ Ministarstvo financija – Zakon o izvršenju poreznih obveza s obzirom na račune u inozemnim financijskim institucijama (FATCA) [Internet], raspoloživo na: https://www.porezna-uprava.hr/EU_Vanjski_poslovi/Documents/12.2012.pdf

Njemačka, Španjolska, Francuska, Italija i Velika Britanija. Kao odgovor na dijalog, SAD je predložio dva modela sporazuma: *Model 1* i *Model 2*.

Prema *Modelu 1* sporazuma – financijske institucije dostavljale bi podatke nacionalnim poreznim upravama koje bi dalje na godišnjoj razini automatski razmjenjivale informacije sa IRS. Automatska razmjena informacija između država koje odluče primjenjivati FATCA i SAD-a odnosno nacionalnih poreznih uprava temeljila bi se na ugovorima o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja ili Sporazumu o razmjeni poreznih informacija (Tax Information Exchange Agreement). Premda se sporazum temelji na reciprocitetu količina podataka koja će se razmjenjivati ići će više u prilog SAD-u.

Prema *Modelu 2* sporazuma – financijske institucije izravno bi sklopile sporazum sa IRS, te direktno dostavljale podatke IRS-u o američkim poreznim obveznicima. Ovaj se model sporazuma ne temelji se na reciprocitetu te otvara pitanje zaštite podataka.

Nakon niza rasprava između SAD-a i EU zaključeno je kako će svaka država koja se odluči za implementaciju FATCA-e rješavati potpisivanje sporazuma prema Modelu 1 ili 2 ovisno o tome za što se one međusobno dogovore temeljem svojih pretpostavki o razmjeni informacija.

Iako se navodi kako je upravo SAD najpogodnija zemlja za obavljanje ilegalnih aktivnosti, često njeni stanovnici koriste vanjske prilike za kriminalne radnje. FATCA nastoji spriječiti američke osobe da s pomoću ne-američkih računa i subjekata izvan SAD-a izbjegavaju oporezivanje njihove imovine i prihoda. Konkretno u odnosu s RH ona podrazumijeva prikupljanje informacija/podataka od hrvatskih izvještajnih financijskih institucija te zaprimanje podataka od IRS-a sukladno Sporazumu između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Sjedinjenih Američkih Država o unaprjeđenju ispunjavanja poreznih obveza na međunarodnoj razini i provedbi FATCA-e⁶⁴. Nastavno na prethodnu definiciju samih sporazumnih Modela 1 i 2, bitno je spomenuti kako je 2014. godine donijeta Odluka o pokretanju postupka za sklapanje Modela 1 između Hrvatske i SAD-a. FATCA zahtijeva od američkih poreznih obveznika koji posjeduju financijsku imovinu izvan SAD-a da prijave tržišnu vrijednost tih sredstava IRS-u. Usmjeren na strane financijske institucije (FFI) radi sprječavanja porezne evazije američkih državljana i rezidenata korištenjem offshore računa. FATCA zahtijeva strane financijske institucije da prijave određene informacije o financijskim računima držanim od strane američkih poreznih obveznika, ili stranih pravnih osoba u kojem Američki porezni obveznici imaju značajan vlasnički interes. Dok obveza prijavljivanja nastaje samo ako je ukupna

⁶⁴ Ministarstvo financija – FATCA [Internet], raspoloživo na: <https://www.porezna-uprava.hr/Fatca/Stranice/FATCA.aspx>

vrijednost obveznika navedeno inozemne financijske imovine prelazi minimalni prag za status podnošenja tog poreznog obveznika, izvještavanje je potrebno bez obzira da li porezni obveznik živi u SAD-u ili u inozemstvu⁶⁵. Za bolje razumijevanje materije na samom kraju ovog rada u popisu priloga nalazi se *Prilog A* koji prikazuje primjer upitnika za utvrđivanje FATCA statusa kod OTP Invest-a.

7.3. Ostali Zakoni i Uredi za sprječavanje ilegalnih aktivnosti u Americi

Osim FATCA-e kao svepristutne i na našem području te svakako i jedne najpoznatije Zakonske regulative u Americi vezano uz sprječavanje ilegalnih aktivnosti postoje i one koje su nešto manje poznate no svojim djelovanjem bitno utječu na smanjenje broja ilegalnih aktivnosti u Americi. U ovom dijelu ukratko će se izložiti dva Zakona i tri Ureda čiji je cilj održati sigurnost i stabilnost gospodarskog sustava Amerike minimiziranjem rizika od ilegalnih aktivnosti.

Patriotski zakon ili USA PATRIOT je Zakon koji je donesen u američkom kongresu kao reakcija na događaj u Americi na datum 11. rujna 2001. poznat kao „Pad Blizanaca“. Cilj ovog Zakona je spriječiti i kazniti teroristička djelovanja kako u SAD-u, tako i u ostatku svijeta. Njime se nastoji poboljšati provedba Zakona istražnih alata potrebnih za presretanje, ometanje i opstrukciju terorizma.

BSA ili Zakon bankarske tajne zahtijeva od financijskih institucija vođenje evidencije i izvješća datoteka koja su označena da imaju visok stupanj korisnosti u kaznenim, poreznim i regulatornim pitanjima. Osim evidencije i izvještaja Zakon zahtijeva od financijskih institucija i vođenje evidencije o novčanim kupovinama vrijednosnih papira, te podnošenje izvješća o gotovinskim transakcijama većim od 10.000 dolara. Naravno prilikom bilo kakve sumnje na ilegalne aktivnosti potrebno je automatski reagirati i prijaviti sumnjivu aktivnost nadležnima.

TFI ili Ured za terorizam i financijsku inteligenciju je zadužen za razvoj i provedbu strategije za borbu protiv financiranja ilegalnih aktivnosti u zemlji i u inozemstvu.

FinCEN je Ured koji skuplja i analizira informacije o financijskim transakcijama u cilju borbe protiv domaćeg i međunarodnog pranja novca, financiranja terorizma i ostalo.

⁶⁵ K. Pašalić: Utjecaj regulatornih mehanizama nadzora pranja novca i financiranja terorizma na promjenu strukture globalnog bankarskog sustava (2016.), [Internet], raspoloživo na: <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A460/datastream/PDF/view>

Posljednji Ured koji se navodi u ovom dijelu rada je OFAC tj. Ured za kontrolu strane imovine. Kreiran je prvenstveno za administraciju i provedbu gospodarskih i trgovinskih sanacija na temelju američke vanjske politike i ciljeva nacionalne sigurnosti ciljanih stranih zemalja i režima, terorista, međunarodnih trgovaca drogama, onih koje se bave djelatnostima povezanim s proliferacijom oružja za masovno uništenje i drugih prijetnji nacionalnoj sigurnosti, vanjskoj politici i gospodarstvu SAD-a.

8. NADZOR I KONTROLA FINANCIRANJA NEDOPUŠTENIH AKTIVNOSTI

U ovom dijelu rada posebna pozornost je stavljena na konkretne primjere obavljanja ilegalnih aktivnosti u financijskoj instituciji – banci.

8.1. Pranje novca u Rusiji – „Russian Laundromat“

Russian Laundromat ili najjednostavnije prevedeno Ruska praonica (nazvan od strane OCCRP-a koji je ovaj program i otkrio) je naziv za način kojim je isplanirano u periodu od 2010. – 2014. prebaciti od 20 do 80 milijardi dolara iz Rusije kroz mrežu globalnih banaka. Kako je navedeno u britanskim dnevnim novinama – The Guardian, oko 500 osoba je osumnjičeno za ovaj pothvat i ukupno je prebačeno najmanje 20,8 milijardi dolara (pa do čak 80 milijardi dolara) iz Rusije u banke u Moldaviji i Latviji koje su zatim prebacivanje novca nastavile u 96 zemalja širom svijeta. Daljnjim utvrđivanjem ovih ilegalnih radnji došlo je do novih saznanja koja upućuju kako je velik broj međunarodnih banaka završio kao domaćin ovog novca. Samo u Velikoj Britaniji 17 banaka je upleteno u ovu priču. To upućuje kako su kontrole pranja novca jednostavno „zakazale“⁶⁶. Stvar je funkcionirala na način da bi dvije tvrtke izmislile dug, pravile se da jedna drugoj posuđuje novac, a iznose su potpisivali ruski poslovnjaci. Potom bi jedna od tih kompanija otišla u stečaj zbog zajma, a sud bi potvrdio da je „dug“ autentičan, što bi ruskoj kompaniji omogućilo da pošalje novac na njen račun u Moldaviji od kud bi otišao u Latviju, dakle unutar EU, i postao savršeno čist, legalan. Sad kad je novac postao legalan, mogao je ići kamo god je vlasnik poželio. U mnogim slučajevima novac je nestao u offshore tvrtkama čiji su vlasnici ostali prikriveni.

Najveći dio novca primila je Trastakomercbanka u Latviji i to nevjerovatnih 3,2 milijarde dolara. Kao najgoru i najvećeg krivca prozvalo se Britansku banku HSBC koja je primila ukupno 545 milijardi dolara. Zanimljiv je podatak kako ni Hrvatska nije izostavljena u ovom slučaju pranja novca. U istraživanjima se navodi kako je čak pet hrvatskih tvrtki primilo novac i to ukupne vrijednosti pola milijuna dolara. Usporedno s drugim primitcima ovo je tek manja svota opranog novca.

8.2. Švicarska podružnica HSCB britanske banke pomagala utaju poreza

Najveća britanska banka HSCB priznala je kako je njena švicarska podružnica zaključno s 2007. godinom pomagala svoje bogate klijente u utaji poreza u Velikoj Britaniji. U ovoj utaji

⁶⁶ Quartz, [Internet], raspoloživo na: <https://qz.com/938504/the-top-50-global-banks-allegedly-involved-in-the-20-8-billion-russian-laundromat-money-laundering-scheme/>

poreza „oprano“ je ukupno milijun funti a neki od klijenata su bili političari, sportaši i kriminalci raznih profila. Za razotkrivanje ove ilegalne aktivnosti zaslužan je Herve Falciani, dugogodišnji računalni stručnjak HSCB-a. On je iz HSCB-a odnio sa sobom sve podatke o klijentima i time narušio bankarsku tajnu. Bez obzira na narušavanje iste, svojim dokaznim materijalom utvrdio je kako je HSCB godinama aktivno sudjelovao u ilegalnom ponašanju s ciljem izbjegavanja plaćanja poreza, rutinski se koristeći skrbničkim računima sa šiframa umjesto imenima, savjetujući klijente da račune prebace u offshore kompanije na egzotičnim otocima i da uplaćuju manje iznose kako ne bi postali sumnjivi. U pismima su ih uvjeravali da ne moraju strepiti da će im porezne vlasti njihovih država sjesti za vrat i savjetovali im kako da izbjegnu plaćanje poreza⁶⁷. Ovaj slučaj osim zbog velikog iznosa koji je opran svakako je zanimljiv i zbog činjenice kako su se kao klijenti HSCB-a koji su vršili ilegalne aktivnosti pronašli i Tina Turner, David Bowie, John Malkovich, Vladimir Antonov i ostali.

8.3. Nova Ljubljanska banka oprala milijardu dolara iz Irana

U 2009. i 2010. godini se u Novoj Ljubljanskoj banci (NLB) opralo milijardu dolara za Iran. Iz dokumenata dobivenih od parlamentarnog istražnog povjerenstva za zloporabe u bankarskom sustavu vidljivo je kako je taj novac završio na više od devet tisuća računa. Sumnja se kako je iza svega stajao financijski interes jer su bankarske provizije na riskantne transakcije sa zemljama pod sankcijama vrlo visoke, pa su u spomenutoj operaciji možda dosegnule oko 50 milijuna dolara⁶⁸.

8.4. Credit Suisse Group AG na udaru istražitelja zbog nedopuštenih aktivnosti

Druga po veličini banka Švicarske našla se na udaru istražitelja i to u pet država: Nizozemskoj, Francuskoj, Australiji, Velikoj Britaniji i Njemačkoj zbog otpužbe za prikrivanje računa, utaju poreza i pranje novca. Ako se dokaže da je Credit Suisse u više država pomagala klijentima u varanju na porezu te pranju novca biti će to „globalni zločinački pothvat“ zbog čega ni Švicarska neće biti pošteđena teških optužbi, procjenjuju porezni i financijski stručnjaci. Trenutno se u ovom slučaju istražuje više od 50.000 raznih računa⁶⁹.

⁶⁷ Portal novosti, [Internet], raspoloživo na: <https://www.portalnovosti.com/racuni-kod-svicarske-bande>

⁶⁸ Dnevnik, [Internet], raspoloživo na: <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/u-sloveniji-je-nova-ljubljanska-banka-prala-novac-iz-irana-dok-je-bio-pod-sankcijama---478620.html>

⁶⁹ Telegram, [Internet], raspoloživo na: <http://www.telegram.hr/politika-kriminal/ugledna-svicarska-banka-credit-suisse-u-sve-je-ozbiljnijim-problemima-zbog-utaje-poreza-i-pranja-novca-evo-analize/>

8.5. Statistika gubitka od ilegalnih aktivnosti

Studija koju je provela Svjetska banka, proučavajući tijekom 30 godina, preko 200 slučajeva ilegalnih aktivnosti unutar bankarskog sektora (do 2010. godine) došla je do saznanja kako je uzevši u obzir svaki od 200 slučajeva ukupno iz države „izbacio“ najmanje 56.4 milijarde dolara za koje se razmatra kako su rezultat korupcije⁷⁰. Ovaj projekt je nazvan „Velika korupcija“ i u svom toku istrage kao osumnjičene osobe navodi javne dužnosnike te sve one koji imaju značajnu političku moć. Istraživanja su potekla iz ukupno 80 zemalja što ukazuje na rasprostranjenost ilegalnih aktivnosti.

2015. godine Kalifornijsko sveučilište Berkeley pod vodstvom profesora Gabriel Zucman objavljuje knjigu pod nazivom: „*The Hidden Wealth of Nations – The Scourge of Tax Havens*“. Riječ je o skrivenom bogatstvu naroda koje je uspješno zaobišlo oporezivanje i time umanjilo porezne prihode. Od ukupnog svjetskog „bogatstva“ koje iznosi 95.5 trilijuna dolara, čak 7.6 trilijuna dolara nedostaje. Ovo ukazuje kako novac nedostaje i pravo pitanje je gdje je ono zapravo skriveno. Zucman je izračunao temeljem detaljnih istraživanja kako od 7.6 trilijuna dolara, 2.6 trilijuna dolara je pronašlo svoje mjesto u offshore zonama što dovodi do gubitka poreznih prihoda od 78 milijardi dolara godišnje. Cjelokupno gledano pretpostavlja se kako se u svijetu čak 8% prihoda prikaže u offshore zone što dovodi do gubitka poreznih prihoda od 190 milijardi dolara. Zucmanova sumnja je definitivno potvrđena kada je Međunarodni konzorcij istraživačkih novinara u travnju 2015. otkrio „*Panama Papers*“, još jednu aferu utaje poreza u nizu.

8.5.1. Panama Papers

Ovdje je objavljena baza podataka s imenima osoba i firmi koje su se pojavile u dokumentima odvjetničke firme Mossack Fonseca, odnosno u aferi Panama Papers. U ovoj velikoj operaciji otkriveno je kako 140 svjetskih čelnika, nogometnih zvijezda i milijardera skriva svoj novac u poreznim oazama. Panama Papers odnosi se na razdoblje od gotovo 40 godina, od 1977. sve do prosinca 2015. iz baze podataka tvrtke Mossack Fonseca procurilo je više od 11,5 milijuna dokumenata. Oni su otkrili kako je taj odvjetnički koncern desetljećima pomagao klijentima u pranju novca i izbjegavanju plaćanja poreza. Tragovi offshore računa započinju u Panami, a povezani su u velikom dijelu s Rusijom, Švicarskom i Ciprom⁷¹.

⁷⁰ Banks and dirty money: How the financial system enables state looting at a devastating human cost (2015.)

⁷¹ Study for the PANA Committee: Offshore activities and money laundering: recent findings and challenges (2017.)

8.6. Obrazloženje nastalih primjera i reakcija nadzora

Ilegalnih aktivnosti u bankama ima svakim danom sve više i više no navodeći prethodne primjere ponekad je moguće reći kako i nije problem u neusklađenosti sa zakonima, propisima, pravilnicima i sl. već je uvelike riječ i o pohlepi samo jedne osobe koja tim činom sustav za sprječavanje novca može omesti te napraviti u sustavu „rupu“ kroz koju se pronade put ka ilegalnim aktivnostima. Najčešće se događa da su upravo osobe na višim funkcijama ove strukture te koje su lakše podmitljive, potplaćenije i upravo pohlepnije. Gotovo je nemoguće da se jedna banka ne nastoji obraniti od ovakvih ilegalnih aktivnosti budući da već njenom poslovanju mnogi Zakoni, pravilnici, podakti i ostali dokumenti nalažu politiku poslovanja. Ono što banka kao financijska institucija može napraviti jest i nadalje nastojati unaprijediti svoju usklađenost poslovanja te konstantno raditi na poboljšanju, otkrivanju nepravilnosti i aktivnom sudjelovanju za bolje promjene cjelokupnog gospodarstva.

Već u dosadašnjim poglavljima spomenuto je kako je za sprječavanje ilegalnih aktivnosti potrebno provoditi određene radnje i to: procjenu rizika, dubinsku analizu stranke, stručno osposobljavanje i izobrazbu djelatnika te surađivati s Uredom za sprječavanje pranja novca.

U ovom dijelu osvrt će biti na stručnom osposobljavanju i izobrazbi djelatnika. Kako bi djelatnici obveznika provođenja mjera prevencija bili što adekvatniji te mogli savjesno, odgovorno i uspješno odraditi svoj dio posla, potrebno je kontinuirano poduzimati mjere da svi zaposlenici obveznika koji obavljaju zadaće u području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma budu upoznati s odredbama ovoga Zakona i svih njemu popratnih dokumenata. Isto tako obveznik je dužan najmanje jednom godišnje osigurati redovitu unutarnju reviziju sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma ako je to prikladno s obzirom na veličinu i prirodu posla obveznika. Unutarnja revizija vrši procjenu adekvatnosti, učinkovitosti i djelotvornosti sustava unutarnjih kontrola i na temelju objektivnih dokaza provjerava postoji li dostatna razina sigurnosti da provođenje politika, kontrola i postupaka bude u funkciji smanjivanja i djelotvornoga upravljanja rizikom od pranja novca ili financiranja terorizma⁷².

⁷² Ministarstvo financija – Prijedlog Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma (2017.) [Internet], raspoloživo na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/2017/04%20travanj/31%20sjednica%20Vlade%20Republike%20Hrvatske//31%20-%205.pdf>

9. ZAKLJUČAK

U današnje vrijeme ilegalne aktivnosti u bankarskom sektoru gleda se kroz termin pranja novca i financiranja terorizma kao ilegalne aktivnosti koje su postale uobičajena svakodnevnica. O tome se priča, konstatira i na posljetku nastoji ih se minimalizirati. Iako o samim fazama procesa pranja novca velika većina nije upoznata i samim time nepoznata je činjenica kako su dokumenti koji provode sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma od velike pomoći. Pranje novca je složen i visokorizičan proces koji prolazi kroz tri faze i na taj način najjednostavnije rečeno ilegalni novac postaje legalan, s ciljem prikrivanja njegovog pravog porijekla. U prvoj fazi procesa pranja novca se novac ostvaren neposredno od kriminalnog djelovanja prvi put ulaže ili u financijsku ustanovu ili se njime kupuje određena imovina. U drugoj fazi se pokušava prikriti ili naizgled promijeniti stvarno podrijetlo ili vlasnika sredstava. U finalnoj fazi procesa pranja novca dolazi do prožimanja zakonitih sredstava sa nezakonitim. Ukoliko su prethodne faze prošle uspješno tada se sredstva koja sudjeluju u procesu pranja novca ponovno integriraju u legalne financijske tokove. Važno je spomenuti i kako je sam proces pranja novca putem pravnih osoba znatno složeniji nego kod fizičkih osoba, dok su i kod pravnih i fizičkih osoba mogućnosti za pranje novca i financiranje terorizma brojne ali isto tako i određenog rizika. U RH je upravo za ovo područje razmatranja donesen Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma koji propisuje mjere, radnje i postupke koje obveznici i nadležna državna tijela poduzimaju radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma te druge preventivne mjere u svrhu sprječavanja korištenja financijskoga sustava za pranje novca i financiranje terorizma. Sam sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma nije u nadležnosti samo jedne institucije nego je to sustav u kojem su zakonski definirane uloge svakog sudionika i njihova međusobna interakcija i suradnja a čine ga: tijela prevencije, tijela nadzora, ured za sprječavanje pranja novca, tijela kaznenog progona i pravosuđe. Banke kao tijela prevencije ili kako ih se još naziva – obveznici, su od iznimne važnosti po pitanju prevencije pranja novca i financiranja terorizma jer se upravo preko njih u većini slučajeva pokušava izvršiti ova ilegalna aktivnost. Njihova zadaća kao obveznika je provoditi Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma kroz pridržavanje mjera prevencija i ostalih popratnih dokumenata. S ciljem što boljeg upoznavanja same materije pranja novca i financiranja terorizma te minimiziranjem rizika od njegovog uspješnog ostvarivanja potrebno je konstantno ulagati u stručno osposobljavanje i izobrazbu svih djelatnika obveznika te nastojati shvatiti kompleksnost i opasnost koja prijeti ovim ilegalnim

aktivnostima. Kako bi i same banke uspješno provodile funkciju usklađenosti poslovanja sa svim potrebnim zakonima, pravilima, propisima i ostalim važećim dokumentima u RH na mjesto nadzora banaka postavljena je Hrvatska narodna banka.

LITERATURA

1. *Asignat označava povijesni papirnat novac Francuske revolucije*, više na Jezikoslovac, [Internet], raspoloživo na: <https://jezikoslovac.com/word/0tyl>
2. Banks and dirty money: How the financial system enables state looting at a devastating human cost (2015.)
3. Bejaković P. (1997.), *Pranje novca*, Financijska praksa 21 (1997.), 3; str. 465.
4. Dnevnik, [Internet], raspoloživo na: <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/u-sloveniji-je-nova-ljubljanska-banka-prala-novac-iz-irana-dok-je-bio-pod-sankcijama---478620.html>
5. Europski parlament: Uspostavljanje europskog nadzora nad bankama – Europsko nadzorno tijelo i njegov izmijenjeni kontekst (2014.), [Internet], raspoloživo na: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/cont/dv/sr14_05_/sr14_05_hr.pdf
6. Galbraith, J., K., (1978) *Novac: odakle je došao, kamo je otišao*, Stvarnost, Zagreb str. 20.
7. HNB, Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za kreditne institucije, kreditne unije i institucije za elektronički novac (2012.) 5.-6. str.
8. Hrvatska narodna banka, službena web stranica, [Internet], raspoloživo na: <http://old.hnb.hr/o-hnb/h-opis-hnb.htm>
9. Hrvatska narodna banka, službena web stranica, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/o-nama/funkcije-i-struktura/organizacija>
10. Hrvatska narodna banka, službena web stranica, [Internet], raspoloživo na: <http://old.hnb.hr/supervizija/hnadzor-nad-banakama.htm>
11. Hrvatska narodna banka, službena web stranica, [Internet], raspoloživo na: <http://old.hnb.hr/supervizija/papiri-bazelske-komisije/h-uskladenost.pdf>
12. Hrvatska narodna banka, službena web stranica, [Internet], raspoloživo na: <http://old.hnb.hr/novcan/povijest/h-nastavak-3.htm>
13. Hrvatska narodna banka, službena web stranica, [Internet], raspoloživo na: http://old.hnb.hr/novcan/pranje_novca_terorizam/h-smjernice-zakon-spft-ki-en.pdf

14. Hrvatska odvjetnička komora – Pravilnik o mjerama, radnjama i postupanju radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma, [Internet], raspoloživo na: www.hok-cba.hr/sites/default/files/pravilnik.pr.novca.doc
15. Hrvatski jezični portal [Internet], raspoloživo na: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>
16. Jeličić B., Lončarić-Horvat O, Šimović J., Arbutina H. (2002.) Financijsko pravo i financijska znanost, Narodne novine, Zagreb, 333. str.
17. K. Pašalić: Utjecaj regulatornih mehanizama nadzora pranja novca i financiranja terorizma na promjenu strukture globalnog bankarskog sustava (2016.), [Internet], raspoloživo na: <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A460/datastream/PDF/view>
18. Kamatica – Lista pojmova [Internet], raspoloživo na: <https://www.kamatica.com/pojam/kreditna-linija>
19. Katušić-Jergović S. (2007.), Pranje novca (pojam, karakteristike, pravna regulativa i praktični problemi), Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 14, broj 2.
20. Kochan N., (2005.) The Washing Machine: Money, Crime & Teror in the Offshore System, Gerald Duckworth & Co Ltd., London
21. Kramarić I. O pravnim aspektima pranja novca, Odvjetnik 69 (1996.)
22. Madinger J. (2006.) Money Laundering: A Guide for Criminal Investigators, CRC Press LLC, Florida
23. Marijana Ivanov-Vera Maroshi, Bankarstvo i osiguranje (udžbenik za 3. i 4. razred ekonomske škole – 2014.) Alka Script, Zagreb
24. Maros I., Uloga i ovlasti Ureda za sprječavanje pranja novca, Policija i sigurnost, Ministarstvo unutarnjih poslova, br. 3-4 (1999.), str. 241. i 242.
25. Meštrović D., (2002.), Legalizacija nelegalno stečenog kapitala, Policija i sigurnost – 11 (2002.), 1-3
26. Ministarstvo financija – FATCA [Internet], raspoloživo na: <https://www.porezna-uprava.hr/Fatca/Stranice/FATCA.aspx>
27. Ministarstvo financija – Prijedlog Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma (2017.) [Internet], raspoloživo na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/2017/04%20travanj/31%20sjednica%20Vlade%20Republike%20Hrvatske//31%20-%2005.pdf>

28. Ministarstvo financija – Ured za sprječavanje pranja novca; Financijsko obavještajna jedinica; Godišnje izvješće o radu ureda za 2015. godinu, Zagreb, prosinac 2016., [Internet], raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Godisnje%20izvjesce%20o%20radu%20Ureda%20za%202015.%20godinu.pdf>
29. Ministarstvo financija – Zakon o izvršenju poreznih obveza s obzirom na račune u inozemnim financijskim institucijama (FATCA) [Internet], raspoloživo na: https://www.porezna-uprava.hr/EU_Vanjski_poslovi/Documents/12.2012.pdf
30. Ministarstvo financija Republike Hrvatske – Ured za sprječavanje pranja novca [Internet], raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/hr/sprjecavanje-pranja-novca>
31. Mitsilegas V. (2003.), Money Laundering Counter-Measures in the European Union: A New Paradigm of Security Governance Versus Fundamental Legal Principles (European Business Law and Practice), Kluwer Law International, The Hague, Netherlands
32. Narodne novine, (1992): Zakon o Deviznom inspektoratu Republike Hrvatske, Narodne novine d.d. Zagreb, [Internet], raspoloživo na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1992_06_33_819.html
33. Narodne novine, (2002): Zakon o bankama, Narodne novine d.d. Zagreb, 3. srpnja 2002., [Internet], raspoloživo na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/309147.html>
34. Narodne novine, (2003): Odluka o obavljanju nadzora nad poslovanjem banaka, Narodne novine d.d. Zagreb, [Internet], raspoloživo na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_02_17_234.html
35. Narodne novine, (2008): Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci, Narodne novine d.d. Zagreb, 19. Lipnja 2008., [Internet], raspoloživo na: <http://www.zakon.hr/z/590/Zakon-o-Hrvatskoj-narodnoj-banci>
36. Narodne novine, (2009): Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma, Narodne Novine d.d. Zagreb, 01.01.2009., [Internet], raspoloživo na: <https://www.zakon.hr/z/117/Zakon-o-sprje%C4%8Davanju-pranja-novca-i-financiranju-terorizma>
37. Novi svjetski poredak, [Internet], raspoloživo na: <http://www.novi-svjetski-poredak.com/2016/04/09/woff-amerika-je-novi-offshore-raj-na-zemlji-a-rothschildi-u-americkom-gradu-reno-cuvaju-novac-svih-svjetskih-superbogataša/>
38. Pavlović Š. (1999.) Offshore markets, Pravo i porezi 8 (1999.) 4. str.

39. PBZ stambena štedionica, službena web stranica, [Internet], raspoloživo na: <http://www.pbz-stambena.hr/dokumenti/Compliance%20politika.pdf>
40. Portal novosti, [Internet], raspoloživo na: <https://www.portalnovosti.com/racuni-kod-svicarske-bande>
41. Poslovni dnevnik, [Internet], raspoloživo na: <http://www.poslovni.hr/svijet-i-regija/u-svijetu-postoji-80-zemalja-koje-se-smatraju-oazama-za-offshore-tvrtke-259869>
42. Poslovni leksikon [Internet], raspoloživo na: <http://www.poslovni.hr/leksikon/pranje-novca-1914>
43. Poslovni.hr [Internet], raspoloživo na: <http://www.poslovni.hr/svijet-i-regija/u-svijetu-postoji-80-zemalja-koje-se-smatraju-oazama-za-offshore-tvrtke-259869>
44. Quartz, [Internet], raspoloživo na: <https://qz.com/938504/the-top-50-global-banks-allegedly-involved-in-the-20-8-billion-russian-laundromat-money-laundering-scheme/>
45. Richards , J., (1998), Transnational Criminal Organizations, Cybercrime, and Money Laundering: A Handbook for Law Enforcement Officers, Auditors and Financial Investigators, CRC Press LLC, Florida, str. 50-51.
46. S. Cindori: Sustav sprječavanja pranja novca, Financijska teorija i praksa 31 (1) (2007.)
47. Službena stranica Štedbanka d.d., [Internet], raspoloživo na: <http://www.stedbanka.hr/repository/datoteke/KODEKS-KORPORATIVNOG-UPRAVLJANJA-V-2.1.1.pdf>
48. Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma za obveznike u nadležnosti Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga, Zagreb, listopad (2014.), [Internet], raspoloživo na: <http://www.hanfa.hr/getfile/41806/Smjernice>
49. Start-offshore [Internet], raspoloživo na: <http://www.start-offshore.com/sr/offshore-bankarstvo>
50. Study for the PANA Committee: Offshore activities and money laundering: recent findings and challenges (2017.)
51. Šarlija: Predavanja za kolegij „Upravljanje kreditnim rizicima; 6. cjelina: kratak prikaz Basela 2“ (2008.), [Internet], raspoloživo na: <http://www.mathos.unios.hr/upravljanjekr/materijali/Basel%202%2028tekst%29.pdf>
52. Telegram, [Internet], raspoloživo na: <http://www.telegram.hr/politika-kriminal/ugledna-svicarska-banka-credit-suisse-u-sve-je-ozbiljnijim-problemima-zbog-utaje-poreza-i-pranja-novca-evo-analize/>

53. The Oxford Encyclopedic English Dictionary (1991.), Oxford, str. 1010., preuzeto iz Pavlović Š. (1998.), Pranje novca, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 5 (1998.), 2; 799. str.
54. V. Matić: Bazelski sporazum o kapitalu (Bazelski sporazum I) (2009.), [Internet], raspoloživo na: http://www.ubs-asb.com/Portals/0/Casopis/2009/5_6/B05-06-2009-Ekoleks.pdf
55. Veselica, V. (1997.), Narav i problematika novca, Ekonomski pregled 48 (1997), 2

SAŽETAK

Pranje novca podrazumijeva izvršavanje radnji kojima se prikriva pravi izvor novca ili druge imovine za koju postoji sumnja da je pribavljena na nezakonit način u zemlji ili inozemstvu. Sami počeci pranja novca povezani su s poznatim Al (Alphonse) Caponeom i upravo termin – *pranje novca* „nastaje“ zbog načina na koji je on prikrivao pravi izvor novca. Prihod koji je nezakonito stekao od prodaje alkohola prikazivao je kao utržak praonica rublja.

Ono što u svijetu najčešće vežemo uz pojam pranja novca jest *offshore*. Offshore bankovni računi se otvaraju u zemlji različitoj od rezidentne zemlje kompanije ili privatne osobe. Prednosti inozemnih bankovnih računa donose brojne prednosti s financijskog i pravnog aspekta a neke od važnijih su: veća privatnost, nisko ili nultu oporezivanje te veća zaštita od lokalne političke i financijske nestabilnosti nego u zemlji prebivališta. Najpoznatije offshore zone su: američka savezna država Delaware, zatim Irska, Nevada, New Jersey, California, Cipar, Bahami, Sejšeli, Britanski djevičanski otoci, Nizozemski antili, Gibraltar, Panama.

Banka kao tijelo prevencije u sustavu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u RH je „idealna“ za ovakvu vrstu ilegalnih aktivnosti upravo zbog brojnosti usluga i proizvoda koje nudi sve većem broju stranaka. Iz tog razloga njena uloga u prevenciji pranja novca i financiranja terorizma je ključna kako bi se taj broj minimizirao.

Ključne riječi: *pranje novca, offshore, banka.*

SUMMARY

Money laundering involves the execution of actions that conceal the source of money or other property suspected to be illegally acquired in the country or abroad. The earliest beginnings of money laundering is associated with well known Al (Alphonse) Capone. Also the term of *money laundering* has been created because of the way he hid the true source of money. Revenue that it illegally gained from the sale of alcohol was presented as a laundry purchase.

What we usually associate with the concept of money laundering is *offshore*. Offshore bank accounts are opened in a country other than the resident country of a company or a private person. The benefits of foreign bank accounts bring a number of benefits from the financial and legal aspects but some of the more important are: greater privacy, low or zero taxation and greater protection against local political or financial instability than in the country of residence. The most famous offshore zones are: State of Delaware, then Ireland, Nevada, New Jersey, California, Cyprus, Bahamas, Seychelles, British Virgin Islands, Netherlands Antilles, Gibraltar, Panama.

Bank as a body of prevention money laundering and terrorist financing in Croatia is „ideal“ for this type of illegal activity because of the number of services and products which offer to an increasing number of parties. That is why its role in preventing money laundering and terrorist financing is general key to minimizing this number.

Keywords: *money laundering, offshore, bank.*

PRILOZI

Prilog A

Društvo za upravljanje fondovima
Petrovaradinska 1
10000 Zagreb

Upitnik za utvrđivanje FATCA statusa za poslovne subjekte – PRAVNE OSOBE

OTP Invest d.o.o. (dalje u tekstu :Društvo) primjenjuje odredbe FATCA regulative (Foreign Account Tax Compliance Act) koja će biti/je obavezna za sve financijske institucije u Republici Hrvatskoj nakon potpisivanja i ratificiranja Međudržavnog sporazuma između Republike Hrvatske i Sjedinjenih Američkih Država o unaprijeđenju ispunavanja poreznih obveza na međunarodnoj razini i provedbi FATCA-e, a koji zahtijeva da financijske institucije sa sjedištem u Republici Hrvatskoj indentificiraju i obavijeste lokalne porezne institucije, a posredno i porezne institucije SAD, odnosno IRS o određenim osobama iz SAD-a koje drže financijska sredstva u Republici Hrvatskoj.

FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act) je američki Zakon o izvršenju poreznih obveza s obzirom na račune u inozemnim financijskim institucijama koji za cilj ima sprječavanje američkih poreznih obveznika da korištenjem inozemnih računa izbjegnu plaćanje poreza. Vlada Republike Hrvatske je s Vladom Sjedinjenih Američkih Država usuglasila sporazum za provedbu FATCA-e temeljem kojeg će se s američkom poreznom administracijom (IRS-Internal Revenue Service) razmjenjivati informacije i dostavljati podatke o američkim poreznim obveznicima koji u Hrvatskoj imaju otvorene račune i određenu financijsku imovinu. Tekst navedenog zakona dostupan je na www.irs.com.

U svrhu utvrđivanja statusa poslovnog subjekta i izvješćivanja sukladno odredbama FATCA-e, poslovni subjekt će u skladu sa svojim FATCA statusom ispuniti i dostaviti Društvu odgovarajući FATCA upitnik/obrazac (obrazci W-9, W-8BEN, W-8BEN-E, W-SECI, W-8IMY, W-8EXP, W-4).

PODACI O KLIJENTU

Naziv poslovnog subjekta: _____

Sjedište, ulica, kućni broj : _____

OIB/ Porezni broj: _____

Država sjedišta poslovnog subjekta: _____

Država registriranog predstavništva ili podružnice: _____

Država oporezivanja poslovnog subjekta: _____

Da li klijent ima američki porezni broj ☐ DA ☐ NE

Američki porezni broj (TIN): _____

Društvo za upravljanje fondovima
Petrovaradinska 1
10000 Zagreb

Potpisom ovog upitnika potvrđujem da su u njemu navedeni podaci istiniti te ovlašćujem Društvo da provjeri sve ovdje navedene podatke. Osobno ću obavijestiti Društvo ukoliko dođe do promjena navedenih podataka.

Potpisom ovog upitnika dajem izričitu suglasnost Društvu da može poduzimati sve radnje u vezi s obradom i razmjenom mojih osobnih podataka navedenih u ovom obrascu, a što obuhvaća pravo Društva na prikupljanje, spremanje, snimanje, organiziranje, uvid i prijenos osobnih podataka u svrhu obavljanja redovitih poslova Društva.

Potpisom ovog upitnika dajem izričitu suglasnost Društvu i da se svi podaci, činjenice i okolnosti koje sam stavio na raspolaganje Društvu kao i podaci, činjenice i okolnosti koje Društvo sazna u izvršavanju ugovora mogu obrađivati i koristiti, u svrhu utvrđivanja FATCA statusa i ispunjenja obveza koje proizlaze iz FATCA regulative te da se mogu obrađivati, koristiti i prenositi u svrhu ispunjenja obveza koje proizlaze iz potrebe izvještavanja Porezne uprave Sjedinjenih Američkih Država (Internal Revenue Service - IRS) o poreznim obveznicima Sjedinjenih Američkih Država sukladno FATCA-i.

Ime i prezime / Potpis osobe ovlaštene za zastupanje: _____

Pečat pravnog subjekta :

Mjesto i datum: _____

Slika 1. Upitnik za utvrđivanje FATCA statusa za poslovne subjekte – pravne osobe

Izvor: OTP Invest, www.otpinvest.hr/.../FATCA%20-%20upitnik%20OTP%20Invest%20d.o.o..docx